

Vækst i hele Danmark

– Yderområdernes udfordringer og muligheder

Vækst i hele Danmark

– yderområdernes
udfordringer og muligheder

Tryk: Danske Regioner

Layout: UHI, Danske Regioner

Foto: Scanpix, Regionshospitalet Viborg,

Region Hovedstaden, Lemvig biogas,

Siemens og UHI, Danske Regioner

Oplag: 1000

Tryk ISBN nr. 978-87-7723-683-9

Elektronisk ISBN nr. 978-87-7723-685-3

Vækst i hele Danmark

– Yderområdernes udfordringer og muligheder

Vækst i hele Danmark – resumé og anbefalinger	06
1. Regionale partnerskaber for vækst	19
2. Regionale styrkepositioner skal sikre fremtidens jobs	23
3. Drivkræfter for vækst i yderområder	29
4. Fremtidens arbejdspladser – turisme, klima/energi og fødevarer	35
5. Uddannelse - fra abc til ph.d. i alle regioner	47
6. Infrastruktur – bro mellem land og by	55
7. Sundhed – tryk, kvalitet og sammenhæng til alle borgere	61
Bilag	67

Forord

Mange billeder af Udkantsdanmark præger debatten i øjeblikket. Der tales om, at Danmark knækker over i to: I en del, der har velfærd, voksevækst og virksomheder - ofte centreret omkring storbyerne. Og i en del, der ikke har – Udkantsdanmark.

Men billedet er ikke så entydigt. Der er også yderområder i Danmark, der oplever vækst i både befolkning og erhvervsliv. De mange positive kvaliteter ved yderområderne har medført øget tilflytning, erhvervsliv og turisme i flere områder. Samtidig er der byområder, hvor den økonomiske krise er slået hårdt igennem i form af virksomhedslukninger og stigende ledighed.

Men hvad skal der egentlig til for at skabe vækst i hele landet? Hvad skal der til for at skabe udvikling i de områder, der ligger uden for vækstcentrene? Det kommer Danske Regioner med 20 konkrete bud på i dette debatoplæg.

For regionerne er valget klart: Det handler om et fornuftigt samspil mellem vækstcentre, byer og yderområder. Det handler om at skabe en regional udvikling, hvor vi udnytter de ressourcer og potentialer, der findes regionalt og lokalt. Det handler om at vælge vækstsporet.

Bent Hansen

Formand for Danske Regioner

Carl Holst

Næstformand for Danske Regioner

Birgitte Josefsen

Formand for Danske Regioners

Udvalg for Regional Udvikling

Vækst i hele Danmark

Indledning

Den globale konkurrence betyder, at nye job skal skabes inden for fremtidens væksterhverv. Krisen har sat turbo på omstillingen fra traditionelle industriarbejdspladser til nye erhvervsområder med et højt videns- og teknologiindhold. Omstillingen skal skabe ny vækst, og væksten skal trække udviklingen i hele landet – også i yderområderne.

Danmark en del af en global tendens

Centralisering og koncentration af befolkningen er ikke et særligt dansk fænomen. Det er en global trend. Over hele verden flytter folk mod byer, hvor der er flere uddannelses- og erhvervsmuligheder. Og spiralen fortsætter, når nye virksomheder placerer sig der, hvor den uddannede arbejdskraft er. Den åbne globale økonomi forstærker denne tendens over hele verden.

Den internationale finanskrisen og dens påvirkning af verdensøkonomien har betydet, at alle danske regioner står over for alvorlige udfordringer. Alle regioner oplever en lav produktivitetsvækst, og ledigheden er steget. Det er ikke kun produktionsvirksomheder, men også forskning og udvikling, der flytter ud af landet. Alle led i værdikæden udfordres.

Effektivisering og centralisering er et vilkår

Store erhvervsvirksomheder centraliserer for at skære ned på udgifterne. Der sker sammenlægninger og fusioner i landbruget, der skaber større industrielle gårde med fokus på stordrift. Banker lukker filialer i yderområder og placerer sig i byer, hvor kundegrundlaget er større. Resten klares via e-mail og netbank.

Også i den offentlige sektor er der sket en centralisering af opgaver og ressourcer for dermed at opnå større effektivitet, reducerede omkostninger og større gennemsigthed i organiseringen. Behov for bedre faglige miljøer og skabelsen af attraktive arbejdspladser spiller også ind.

Siden 2007 har Danmark haft flere større reformer inden for den offentlige sektor. Strukturreformen, skattereformen, politireformen og domstolsreformen er eksempler på centraliseringstiltag, der har haft stor betydning for indretningen af det danske samfund. Regionerne gennemfører over de kommende år en ny sygehusstruktur og samler akut- og specialfunktioner på færre og mere moderne sygehuse.

Denne udvikling kan og skal ikke rulles tilbage. Men en aktiv regional erhvervspolitik og strategisk planlægning for blandt andet infrastruktur og byudvikling kan sikre, at de områder, der ligger uden for vækstcentrene, også får gavn af udviklingen.

Vækst er ikke et nul-sumsspil

Det handler om et fornuftigt samspil mellem vækstcentre, byer og yderområder. Det er ikke et enten-eller. Hovedstaden er den største vækstmotor i Danmark. OECD's rapport 'Territorial Review Copenhagen' fra 2009 efterlyser en stærkere national satsning på vækst i hovedstaden. Dette er ikke i modstrid med vækst i hele Danmark. Vækst er ikke et nul-sumsspil. Stærke vækstcentre skal sikre, at hele Danmark ikke bliver et yderområde.

De konkrete udfordringer inden for uddannelse, innovation og etablering af nye virksomheder er ikke ens i hele landet. Der er regionale forskelle, som skal adresseres i de løsninger, vi vælger.

Regionerne er stærkt engagerede i omstillingen fra krise til nye vækstmuligheder. Regionernes ansvar og rolle er at koordinere indsatser inden for f.eks. erhvervsudvikling, infrastruktur, uddannelse, beskæftigelse, kultur og sundhed – områder der alle har stor betydning for at skabe vækst i hele Danmark.

Debatoplægget giver en lang række bud på, hvordan Danmark kan komme tilbage på vækstsporet, også i yderområderne. Ved at satse på regionale styrkepositioner kan der ske en udvikling i Danmark, der også har stor betydning for de områder, der ligger uden for de store byer. De regionale partnerskaber for vækst – både regionale vækstfora og partnerskaber om strategisk planlægning i regi af de regionale udviklingsplaner – har unikke muligheder for at løfte opgaven.

Resumé og anbefalinger

Regionale partnerskaber for vækst

skaber innovation og beslutningskraft

Det er især partnerskaber mellem offentlige myndigheder, erhvervslivet og uddannelsesinstitutioner, der spiller en vigtig rolle for at skabe regionale vækstmuligheder. Det gælder både de regionale vækstfora og de regionale samarbejder om f.eks. infrastruktur og klima. Det sættes der fokus på i afsnit 1.

ANBEFALINGER

Regionerne bør sikre, at de regionale partnerskaber styrkes og videreudvikles gennem et stadigt tættere samarbejde med erhvervsliv, kommuner, organisationer samt viden- og uddannelsesinstitutioner i såvel det strategiske som det operationelle arbejde med vækst og fremtidige arbejdspladser.

Alle nationale vækstinitiativer bør indeholde overvejelser om synergi og samarbejdsmuligheder i relation til de regionale partnerskaber. Mobiliseringen af de regionale ressourcer medfører større sandsynlighed for, at initiativernes strategiske mål nås.

Regionale styrkepositioner

skaber fremtidens job

De regionale vækstfora er omdrejningspunktet for den regionale erhvervsudvikling, der netop skal sikre vækst og øget velstand i hele landet - både Hovedstaden, i byerne, deres oplande og i yderområderne. De aktuelle udfordringer for erhvervsliv og arbejdskraft er forskellige i de enkelte områder af landet. Indsatsen for at skabe fremtidens arbejdspladser tager udgangspunkt i de særlige regionale udfordringer og styrkepositioner. I afsnit 2 tegnes et billede af de enkelte regioners vækstudfordringer, samt hvordan man via satsninger på de regionale styrkepositioner er i gang med at omstille til væksterhverv og nye job.

ANBEFALING

Regionale styrkepositioner

Staten bør gennem de regionale partnerskabsaftaler bakke op om udbygningen af de regionale styrkepositioner, der skal være med til at sikre fremtidens job.

Særlige drivkræfter for **vækst i yderområder**

Erhvervsudvikling, uddannelsesinstitutioner, de mellemstore byer og et lokalt engagement kan gøre en særlig forskel for udviklingen i yderområderne. Erhvervsudvikling skaber nye job og omsætning, ikke mindst via de særlige vækstmuligheder i yderområderne inden for turisme, klima/energi og fødevarer. Uddannelsesmuligheder er en forudsætning for udvikling både i forhold til bosætning og erhverv. Mellemstore byer har en palet af service og erhverv, som gør det muligt at fastholde bosætning i yderområderne og trække udviklingen i et stort opland. Det lokale engagement er årsagen til, at der er fremgang og liv i bestemte landsbyer. De fire drivkræfter for vækst bliver uddybet i afsnit 3.

ANBEFALINGER

Mellemstore byer

Der skal skabes en sammenhængende strategisk planlægning for de mellemstore byer via kommuneplanstrategier, de regionale udviklingsplaner og landsplanlægningen. Ved aktivt at fokusere på at udvikle de mellemstore byer vil deres funktioner som vækstmotorer styrkes. Dermed kan de trække udviklingen i et stort opland i form af gode muligheder for job, uddannelse, indkøb og fritidstilbud.

Lokalt engagement

Landdistrikterne er i dag meget andet end landbrug, og EU's landdistriktsprogram bør derfor i højere grad bruges til indsatser, der skaber vækst og udvikling til gavn for alle dem, der lever, uddanner sig og arbejder i yderområderne.

Væksterhverv med potentialer i yderområder:

Turisme, klima/energi og fødevarer

Erhvervsudviklingen er under pres i mange yderområder. I de regionale erhvervsudviklingsstrategier er udvikling af yderområderne integreret i den samlede indsats for hele regionens erhvervsudvikling. Herved bygges der bro mellem yderområderne og resten af regionen. Inden for turisme, klima/energi og fødevarer er der imidlertid særlige erhvervsmæssige potentialer i yderområderne, hvilket der sættes fokus på i afsnit 4.

ANBEFALINGER

Turisme

Regioner og kommuner skal i samarbejde med erhvervslivet udbygge og styrke fundamentet for at skabe innovation i produktudvikling i turismen gennem de regionale turismeselskaber og destinationer.

For at styrke turismen i yderområderne er der brug for at udvikle og modne fyrtårne i turistlandskabet - eksempelvis i form af innovative attraktioner, der bygger på regionens / lokalområdets egne profiler, når det gælder kultur, historie, erhverv mv. Udviklingen og modningen af turisme-fyrtårne skal bygge på regionale partnerskaber bestående af private og offentlige aktører.

Der er behov for differentieret planlægning i kystområderne, så der i udvalgte geografisk afgrænsede områder fremover kan sikres bedre muligheder for udvikling.

ANBEFALINGER

Klima/energi

Det grønne guld skal graves op i alle regioner – lige fra landbrugets bidrag til produktion af biomasse til universiteternes udvikling af solceller. Det betyder eksempelvis, at Klimakommissionen i sine kommende anbefalinger bør adressere, hvordan Danmarks erhvervsmæssige styrkeposition inden for grøn energi kan optimeres ved at udnytte ressourcer, viden og potentialet i alle regioner, understøttet af et stærkt og strategisk offentligt-privat samspil.

Fødevarer

Det er nødvendigt at styrke fødevareerhvervenes evne til at udvikle nye produkter og tilpasse produktionen til forbrugernes kvalitetskrav. Derfor prioriterer de regionale vækstfora at bidrage til fortsat udvikling, innovation og konkurrenceevne i fødevareerhvervene.

De lokale fødevarer skal udvikles, synliggøres og markedsføres over for potentielle kunder og dermed styrke omsætningen. Regioner, kommuner og landbrugsorganisationer bør derfor arbejde sammen for at skabe gode match mellem lokale fødevareproducenter og afsætningsled.

Forudsætningen for vækst:

Adgang til kvalificeret arbejdskraft

De regionale uddannelsesmiljøer er afgørende for uddannelsesniveaut og vækstbetingelserne i et område. Der skal derfor sikres stærke uddannelsesmiljøer, som giver gode uddannelsesmuligheder for borgerne i hele landet og leverer kvalificeret arbejdskraft til regionens virksomheder. Der sættes i afsnit 5 fokus på vigtigheden af, at hele uddannelseskæden fra folkeskolen til universitetet findes i alle regioner, fordi det sikrer vækst og erhvervsudvikling regionalt.

ANBEFALINGER

Der skal sikres et udbud, der får unge i alle dele af landet til at tage en uddannelse, og som samtidig sikrer, at det sker på så højt et fagligt niveau som muligt. Det er således nødvendigt at tage udgangspunkt i den konkrete geografi og tage hensyn til lokale og regionale styrkepositioner. Derfor skal der sikres et godt samarbejde på tværs af uddannelsesinstitutioner, virksomheder og arbejdsmarkedets parter om en regional koordinering af udbuddet.

I bestræbelserne på at skabe stærke uddannelsesenheder, der samtidig når geografisk bredt ud, skal mulighederne for f.eks. forlagt undervisning, samarbejde mellem forskellige uddannelsesinstitutioner og IT-støttet undervisning udnyttes. Ligesom campus idéen f.eks. kan benyttes i forhold til at sikre udbud af såvel STX og HHX i et geografisk område.

Ungdomsuddannelse

Sorte pletter på landkortet skal undgås. Unge skal have mulighed for at få en ungdomsuddannelse inden for en rimelig geografisk afstand. Afstand har betydning for uddannelsesvalg og frafald. Derfor skal der sikres et geografisk spredt og varieret udbud af alle gymnasiale uddannelser og erhvervsskoler, og der er derfor behov for at koordinere kapacitet og elevfordeling, så kapaciteten udnyttes, og flere gymnasier kan overleve.

ANBEFALINGER

Voksen- og efteruddannelse

Der er i kølvandet på krisen brug for en massiv videreuddannelses- og omskolingsstrategi.

De nyetablerede voksen- og efteruddannelsescentre bør i tæt samarbejde med regionsråd og regionale vækstfora koordinere en efteruddannelsesindsats, der målrettes ledige og ledighedstruede medarbejdere.

Videregående uddannelse

Der skal arbejdes for flere stærke, specialiserede uddannelsesmiljøer på tværs af ungdoms- og videregående uddannelser, der støtter op om erhvervsudviklingen – også i yderområder, f.eks. inden for offshore, vindenergi, fiskeri mv. Det kan sikre erhvervslivet kvalificeret arbejdskraft også i yderområderne.

Der skal skabes tættere samarbejder mellem vidensinstitutionerne og erhvervslivet. Stærkere økonomiske incitamenter bør bruges til at intensivere universiteternes samarbejde med erhvervslivet og dermed sikre større vidensoverførsel og innovation. Det kan eksempelvis blive reguleret gennem universiteternes eksisterende basisfinansiering.

Effektiv mobilitet skal understøtte

fremtidens transportbehov og erhvervsudvikling

Tilgængelighed har betydning for både bosætning, uddannelse og erhvervsliv i hele Danmark og er derfor en vigtig del af de regionale vækststrategier. Dette gives der eksempler på i afsnit 6.

ANBEFALINGER

Ved omlægning af bil- og kørselsafgifter til mere CO₂-venlige løsninger skal adgangen til kollektiv trafik også indtænkes, så mobiliteten i yderområderne ikke forringes.

Mere flextrafik og bedre koordinering af den offentligt betalte/tilskudsmodtagende kørsel, der er i forvejen (skolekørsel, ældretransport mm.) – kan samlet set give et bedre tilbud og en mere effektiv drift.

"Timeplanen" for togtrafik skal samtænkes med et forbedret regionalt busrutenet. Der skal således skabes større integration mellem mindre vækstcentre og de centrale knudepunkter i Danmark.

Der skal anlægges hurtige bredbåndsforbindelser og mobildækning i yderområderne for at sikre både bosætning, uddannelse og erhvervsliv.

Tryghed, kvalitet og sammenhæng i sundhedsvæsenet

– og lige adgang uanset hvor man bor

Samspeilet mellem specialiserede sygehuse og borgernære tilbud i lokalområdet kan være med til at sikre dette. Afsnit 7 har fokus på det samlede sundhedsvæsenes rolle i forhold til yderområderne og kommer med bl.a. følgende anbefalinger:

ANBEFALINGER

Når borgeren fremover ringer 1-1-2, vil sundhedsfagligt personale på regionernes vagtcentraler blive stillet med ind på samtalen.

Alle ambulancer og andre præhospitale enheder i hele landet skal udstyres med en elektronisk ambulancejournal, så man kan sende information til sygehuset om patientens tilstand og den behandling, der er indledt.

Der etableres en helikopterordning på baggrund af erfaringer fra pilotforsøget, som skal sikre speciallægehjælp på skadestedet til svært tilskadekomne i alle dele af landet og eventuel hurtig transport til det sygehus, hvor behandlingen skal foregå.

De nære akuttilbud skal indgå som en integreret del i et sammenhængende sundhedsvæsen.

Der skal etableres en døgnåben akuttelefon, så borgerne altid kan få akut hjælp, når egen læge ikke er tilgængelig.

1 Regionale partnerskaber for vækst

Det er især partnerskaber mellem offentlige myndigheder, erhvervslivet og uddannelsesinstitutioner, der spiller en vigtig rolle for at skabe regionale vækstmuligheder. Det gælder både de regionale vækstfora og de regionale samarbejder om f.eks. infrastruktur og klima.

De regionale udviklingsplaner

Den regionale udviklingsplan bygger på en strategisk helhedsplanlægning, som omfatter de regionale parters visioner for regionens udvikling på tværs af sektorer. Udviklingsplanen omfatter således regionens byer, men også landdistrikter og yderområder. Den strategiske planlægning ser på tværs af de sektorer, som betyder mest for yderområderne, f.eks. natur, miljø og rekreative formål, erhverv og turisme, beskæftigelse, uddannelse, infrastruktur, bosætning og kultur. De regionale udviklingsplaner er udarbejdet i et tæt samarbejde med kommunerne, erhvervslivet, organisationer og foreninger.

Udviklingsplanerne fokuserer f.eks. på byernes funktioner og indbyrdes relationer og den betydning, det har for sammenhængen mellem by og land, herunder

mulighederne for at opretholde adgang til offentlige tilbud, forretninger mv.

Alle regioner har sammen med kommunerne i regionen udarbejdet en vision for infrastrukturudviklingen. De regionale ønsker er bragt ind i arbejdet med trafikforliget "Grøn Transport" i 2009. Dette er en del af arbejdet med den strategiske planlægning i regi af de regionale udviklingsplaner (RUP).

De regionale kommunekontaktudvalg

De regionale kommunekontaktudvalg, der består af regionsrådsformanden og borgmestrene i regionens kommuner, er et af de fora, hvor de regionale udviklingsplaner drøftes.

I udvalgene mødes de politiske ledere fra kommunerne og regionen jævnligt for at drøfte vigtige udfordringer og aktiviteter, der kræver fælles politisk indsats og beslutning – også til gavn for regionens yderområder.

De regionale vækstfora

I foråret 2010 er der nedsat nye vækstfora. De er nu i gang med at justere erhvervsudviklingsstrategierne

med udgangspunkt i de regionale styrkepositioner. Det vil bidrage til at få Danmark ud af krisen og i gang med at skabe fremtidens jobs.

Erhvervsudviklingsstrategien tager udgangspunkt i rammevilkår og erhvervsspecialisering og fokuserer uden for Hovedstadsregionen også på, hvilken indsats der kan igangsættes for at styrke yderområderne.

Regionsrådene har ansvaret for at nedsætte regionale vækstfora, der samler erhvervsorganisationer, uddannelsesinstitutioner, kommuner, regionsråd og andre erhvervsfremmeaktører om en regional erhvervsudviklingsstrategi.

Hvert år forpligter staten og parterne i vækstforaene hinanden i politiske partnerskabsaftaler om vækst og

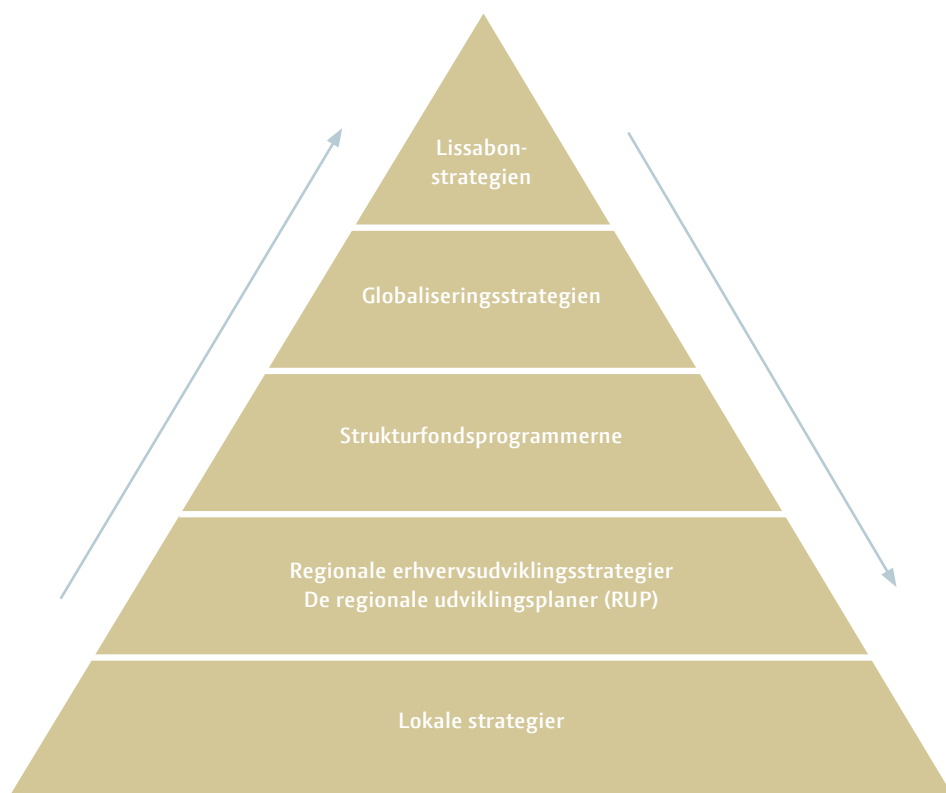
erhvervsudvikling. Aftalerne fokuserer blandt andet på synergi mellem de regionale og statslige initiativer.

Alle vækstforumformænd er repræsenteret i Danmarks Vækstråd, der som vision har at bidrage til at gøre Danmark til et af de mest konkurrencedygtige samfund i verden, hvor alle dele af Danmark rustes til den globale konkurrence. Rådet ønsker at være et vigtigt bindeled mellem den nationale vækstpolitik, EU-indsatsen og den regionale erhvervsudviklingsindsats og bidrage til en effektiv og sammenhængende indsats for vækst og erhvervsudvikling i hele Danmark.

Den danske vækstmodel

I Danmark hænger indsatsen for vækst og arbejdspladser sammen på tværs af EU, nationalt og regionalt niveau. Det ses illustreret i følgende vækstmodel.

Figur 1: Den sammenhængende danske vækstmodel

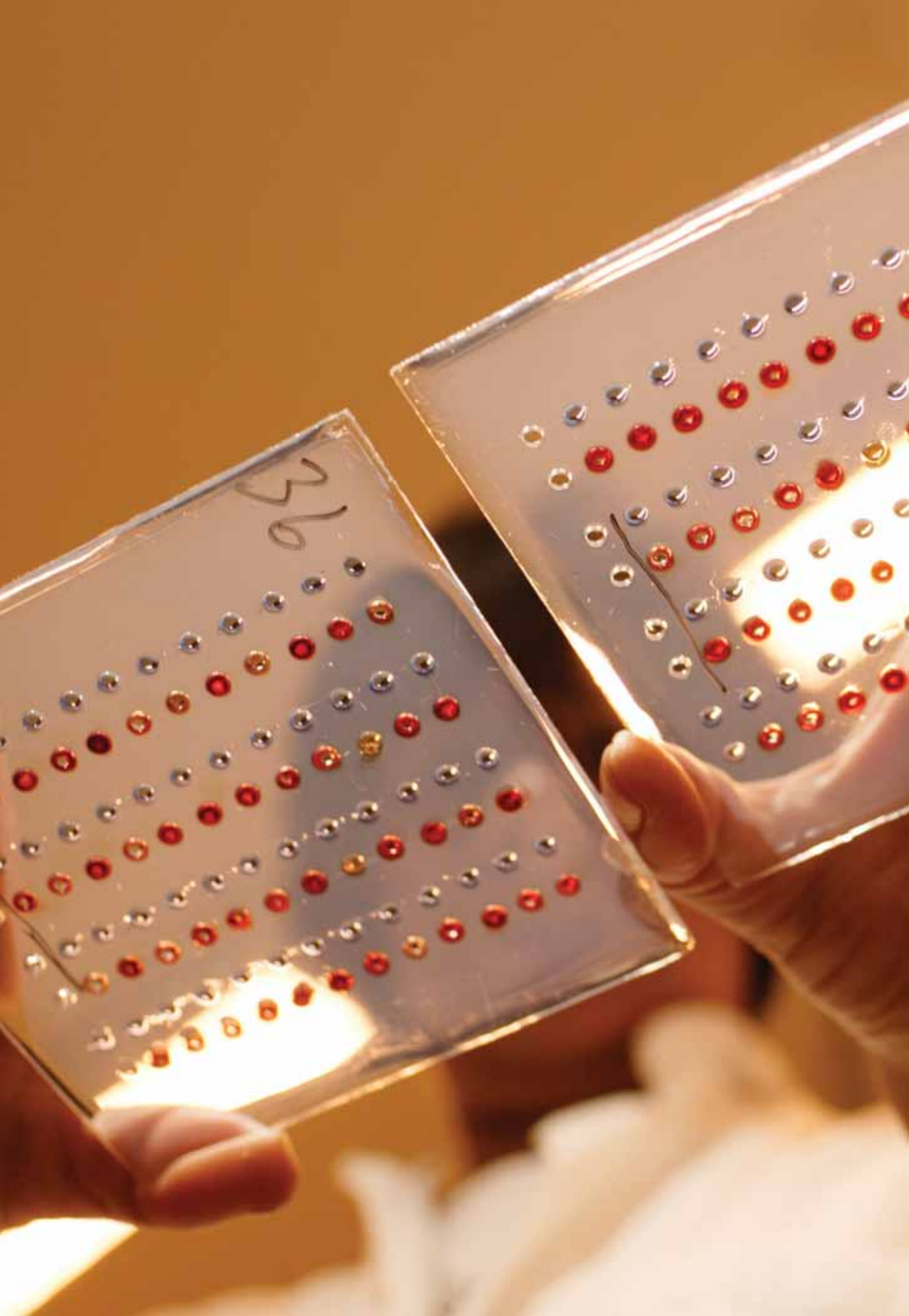

ANBEFALINGER

Regionerne bør sikre, at de regionale **partnerskaber** styrkes og videreudvikles gennem et stadigt tættere samarbejde med erhvervsliv, kommuner, organisationer samt viden- og uddannelsesinstitutioner i såvel det strategiske som det operationelle arbejde med vækst og fremtidige arbejdspladser.

Alle nationale vækstinitiativer bør indeholde overvejelser om **synergi og samarbejdsmuligheder** i relation til de regionale partnerskaber. Mobiliseringen af de regionale ressourcer medfører større sandsynlighed for, at initiativernes strategiske mål nås.

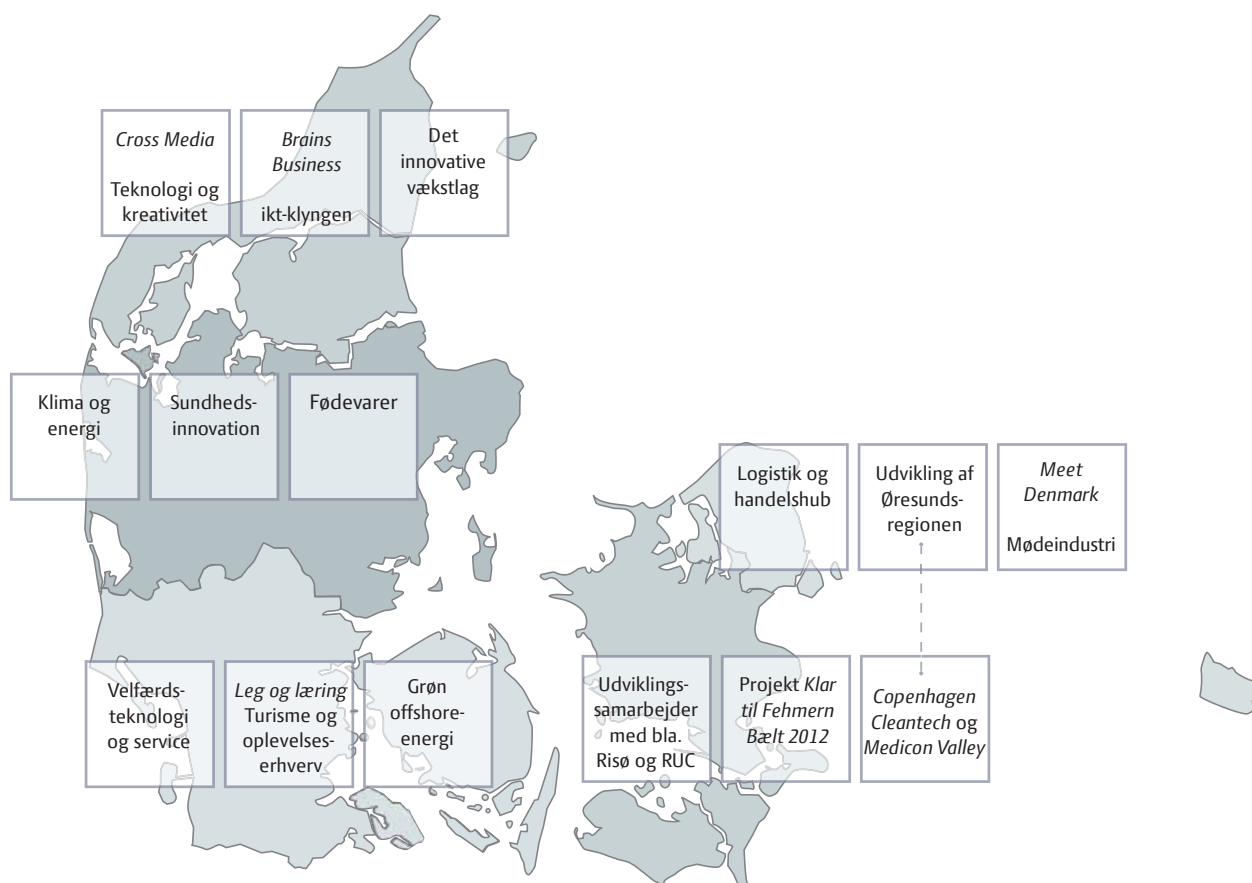

2 Regionale styrkepositioner skal sikre fremtidens jobs

De regionale vækstfora er omdrejningspunktet for den regionale erhvervsudvikling, der netop skal sikre vækst og øget velstand i *hele* landet - både Hovedstaden, i byerne, deres oplande og i yderområderne.

De aktuelle udfordringer for erhvervsliv og arbejdskraft er forskellige i de enkelte områder af landet. Indsatsen for at skabe fremtidens arbejdspladser tager derfor udgangspunkt i de særlige regionale udfordringer og styrkepositioner.

Figur 2: Regionale styrkepositioner

Region Nordjylland er aktuelt hårdt ramt af arbejdsløshed. Langt mere end de øvrige regioner. Tilgangen af nye virksomheder er samtidig lav. Også på turismeområdet er Nordjylland ramt af mange år med stagnation og tilbagegang i dansk turisme.

De nordjyske erhvervsmæssige styrkepositioner knytter sig bl.a. til informations- og kommunikationsteknologi, hvilket bl.a. skyldes et tæt samspil mellem virksomheder og det forsknings- og udviklingsmiljø, som findes på Aalborg Universitet. Samtidig er Nordjylland stadig den region i Danmark, der har den største andel af turismeskabt beskæftigelse (ca. seks pct.).

Disse udfordringer og styrker afspejler sig i Vækstforum Nordjyllands strategiske satsninger, hvor målet er at skabe fremtidens jobs i det nordjyske. Under overskriften *Brains Business* udvikles eksempelvis 10 fokusområder inden for den stærke IKT-klynge. En af vækstforums store investeringer er gået til et globalt program for trådløs og mobil innovation ved Aalborg Universitet. Her arbejder forskere fra Institut for Produktion og nordjyske virksomheder f.eks. sammen om at udvikle en helt ny generation af logistiksystemer,

der kan anvendes i satellitter og andet udstyr inden for rumfarts- og flyindustrien.

Der arbejdes tilsvarende med at styrke turismeklyngen. Det sker f.eks. ved at udvikle krydsfeltet mellem teknologi og kreativitet. Et aktuelt eksempel er projektet *Cross Media*, der er et tværregionalt digitaliseringssamarbejde mellem nordjyske og midtjyske virksomheder og videninstitutioner. Målet er at skabe nye virksomheder og forretningsområder inden for spil, programmer til mobiltelefoner samt værktøjer til undervisning og formidling.

Et tredje eksempel er satsningen på det innovative vækstlag af små virksomheder, hvor det største vækstprogram i Nordjylland nogensinde er igangsat. Det er målrettet virksomheder inden for eksporterhvervene og byggebranchen, som er blevet hårdt ramt af den globale krise. Hertil kommer en regional lånefond med 60 mio. kr. i risikovillig kapital, der er blevet til i samarbejde med de nordjyske pengeinstitutter.

Den samlede yderområdeandel i Nordjyllands Vækstforums investeringer skønnes at udgøre 59 pct.

Region Midtjylland har mange traditionelle industriarbejdspladser og store landbrugsområder. Omstillingen til fremtidens globale væksterhverv er derfor en hovedprioritet for regionen og dens vækstforum.

Fremtidens arbejdspladser skal bl.a. skabes via regionens styrkepositioner inden for energi- og miljøteknologi og på fødevareområdet. Hertil kommer, at regionen har stærke centre som udover Århus og Herning også omfatter en række andre store byer, der kan bidrage til vækst i hele regionen.

Gode regionale rammebetingelser for omstillingen blev tilvejebragt gennem vækstforums hurtige udrulning af en række regionale programmer for iværksættelse og forretningsudvikling, kompetenceudvikling mv. i regi af væksthuset. Der er allerede indhøstet gode resultater af initiativerne som eksempelvis STARTmidt, VÆKSTmidt og EKSPORTmidt.

Samtidig opdyrker vækstforum gennem tre megasatser regionens langsigtede vækstpotentialer. For det første inden for *klima og energi* – med bl.a. vindenergi og biomasse som styrkepositioner. Som resultat heraf kunne man eksempelvis fra starten af 2009 på 75 århusianske tankstationer tanke diesel, der indeholder fem pct. biodiesel fremstillet af slagteriaffald og affald fra den danske landbrugsproduktion. For det andet på *fødevareområdet*, hvor de stærke videninstitutioner og mange små og store fødevarevirksomheder skal trække væksten. Og for det tredje gennem koblinger mellem *erhvervsudvikling og innovationen* med udgangspunkt i det kommende hospitalsbyggeri, hvor vækstforum faciliterer et tæt samarbejde mellem forskningsinstitutioner, hospitaler og virksomheder om innovative projekter og herigennem får sundhedsrelaterede produkter med internationalt potentiale på markedet.

Den samlede yderområdeandel af investeringerne i Region Midtjylland skønnes at udgøre knap 38 pct.

Region Syddanmark er ramt af massive afskedigelser og udflytning af arbejdspladser. Det er bl.a. tilfældet på Als, området omkring Lindø/Munkebo samt LM glasfiber ved Kolding/Haderslev. Regionsrådet og vækstforum har derfor en vigtig fælles mission; at skabe vækst og nye arbejdspladser i regionen.

Syddansk Vækstforum fokuserer på områder med de regionale styrkepositioner: Velfærdsteknologi og service, turisme og oplevelse samt stærke regionale klynger.

En af vækstforums hovedsatsninger er *Welfare Tech Region*. Gennem samarbejdet mellem offentlige og private partnere fremmes nye forretningsområder og produkter inden for velfærdsteknologi. Det skaber flere virksomheder og arbejdspladser inden for udvikling, produktion og salg af velfærdsteknologiske produkter og løsninger.

Inden for turisme- og oplevelseserhverv satser Syddanmark på *leg og læring* bl.a. med Danfoss Universe og LEGO. Muligheder i den nye naturpark Vadehavet (f.eks. østerssafari) er under udvikling. Gennem *Oplevelsernes Academy* koordinerer og tilbyder 28 syddanske uddannelsesinstitutioner kompetenceudvikling og uddannelsesforløb til over 3.000 ansatte i turismeerhvervet.

I arbejdet med at udvikle klynger fokuserer Syddansk Vækstforum på de sektorer og erhvervsområder, hvor regionen besidder styrkepositioner. Det er f.eks. tilfældet med grønne off-shore aktiviteter i Nordsøen (Esbjerg), mekatronik, dvs. virksomheder, der producerer mekaniske og elektroniske komponenter, bl.a. til forskellige type energiløsninger (Sønderborg) og robotteknologi (Odense) samt energieffektive gartnerier på Fyn.

Også gennem det grænseoverskridende samarbejde mellem Region Syddanmark og Schleswig-Holstein er der fokus på erhvervsudvikling, klima og energi, uddannelse og kulturel sammenhængskraft. Det er med til at ændre området fra et grænseområde til en vækstregion.

Den samlede yderområdeandel i Syddansk Vækstforums investeringer skønnes at udgøre 55 pct.

Region Sjælland er karakteriseret ved et relativt lavt uddannelsesniveau. Der er mange håndværkss virksomheder og andre små og mellemstore virksomheder, der ikke nødvendigvis besidder den fornødne innovationskraft.

Det søger Vækstforum Sjælland at råde bod på bl.a. gennem udviklingskontrakter med Risø DTU, Teknologisk Institut og RUC Innovation samt etableringen af den regionale kapitalfond CAT Invest Zealand.

Regionens position som hjemsted for den forbindelse, der mellem 2012 og 2018 etableres mellem Danmark og Tyskland, og beliggenheden tæt på Hovedstaden giver den samtidigt nogle helt unikke muligheder for fremtidig vækst og beskæftigelse.

Vækstforum har investeret midler i projektet *Klar til Fehmern Bælt 2012*, der bl.a. skal sikre regionens små og mellemstore virksomheder del i anlægsarbejderne ved byggepladserne, servicering af de store entreprenørselskaber og internationalt samarbejde. 4-500 virksomheder får mulighed for at indgå i ledelses- og forretningsudviklingsforløb.

I den første vækstforumperiode er der udviklet et tættere samarbejde mellem Sjælland og Hovedstaden - f.eks. om satsningen *Copenhagen Cleantech Cluster* og gennem Vækstforum Sjællands samarbejdskontrakt med Copenhagen Capacity. Sidstnævnte indebærer markedsføring og investeringsfremme af Region Sjælland som en del af Medicon Valley og en del af det nordisk/baltiske logistik- og transportcenter i den samlede Øresundsregion.

Den samlede yderområdeandel i Vækstforum Sjællands investeringer skønnes at udgøre 39 pct.

Region Hovedstaden er i skarp international konkurrence med andre metropoler. En OECD-analyse, som vækstforum har været en af hovedkræfterne bag, peger på regionens vækstudfordringer, f.eks. i relation til innovationsevne og attraktionsværdi.

Samtidig har regionen en række stærke aktører og klynger, som gennem en sammenhængende og fokuseret indsats kan skabe nye arbejdspladser og konkurrenceevne – inden for områder som IT, bio-sundhed og cleantech.

Hovedstadens høje forsknings- og innovationsniveau bidrager generelt til sætte gang i vækst i hele Danmark.

Arbejdet for at fastholde positionen som Nordeuropas Logistik og Handelshub, herunder Københavns Lufthavn som et centralt trafikknudepunkt ikke bare for hele Danmark, men for Skandinavien er et eksempel på, hvordan en stærk Hovedstadsregion er kilde til vækst i et meget større område end regionens geografiske udstrækning. Et andet eksempel er det stærke klyngesamarbejde i hele Øresundsregionen mellem virksomheder og videninstitutioner inden for Medicon Valley Alliance.

Der er et stærkt politisk fokus på yderligere at øge integrationen hen over Øresund. Fokus er bl.a. på øget mobilitet, et fleksibelt arbejdsmarked, viden og innovation samt kultur og events. Det kommer bl.a. til udtryk i det politiske samarbejde i Øresundskomiteen og via en kommende øresundsregional udviklingsstrategi, som både Region Hovedstaden og Sjælland er nogle af initiativtagerne bag.

Et andet eksempel er, at Wonderful Copenhagen står for sekretariatet og projektledelsen af den nationale satsning Meet Denmark, der skal skabe vækst i hele Danmarks mødeindustri. Ca. 60 internationale topkonferencer skal over projektets fire år bringe tilsammen 40-50.000 delegerede til Danmark.

Regional erhvervsudvikling med indbygget yderområde-effekt

I de regionale erhvervsudviklingsstrategier uden for Hovedstadsregionen er udvikling af yderområderne integreret i den samlede indsats for regionens erhvervsudvikling. Herved bygges der bro mellem yderområderne og resten af regionen, så der skabes gode rammer for vækst overalt.

En meget stor del af investeringerne i regional erhvervsudvikling gavner yderområderne. Den såkaldte yderområde-effekt i form af aktiviteter, der kommer yderområderne til gavn, varierer fra region til region. Samlet set lå den på ca. 40 pct. af de samlede 2009-investeringer. Freregnes investeringerne i Region Hovedstaden, skønnes den samlede yderområdeeffekt for de øvrige regioner at ligge på knap 50 pct. i gennemsnit.

Kilde: Danske Regioner: Regioner/vækstforas investeringer i erhvervsudvikling, 2010

ANBEFALING

Staten bør gennem de regionale partnerskabsaftaler bakke op om udbygningen af de regionale styrkepositioner, der skal være med til at sikre fremtidens job.

3 Drivkræfter for vækst i yderområder

Der kan peges på fire særlige drivkræfter for udviklingen i yderområderne:

- **Erhvervsudvikling** – skaber nye job og omsætning. Der er særlige vækstmuligheder i yderområderne inden for turisme, klima/energi og fødevarer.
- **Uddannelsesmuligheder** – er en forudsætning for udvikling både i forhold til bosætning og erhverv.
- **Mellemstore byer** – har en palet af service og erhverv, som gør det muligt at fastholde bosætning i yderområderne og trække udviklingen i et stort opland.
- **Det lokale engagement** – er årsagen til, at der er fremgang og liv i bestemte landsbyer.

Hertil kommer vigtige rammebetingelser som infrastruktur, sundhed og regionale partnerskaber.

Erhvervsudvikling som drivkraft for udviklingen

En livskraftig erhvervsudvikling er en afgørende forudsætning for vækst. Et godt erhvervsliv sikrer beskæftigelse, indkomster og vækst i lokalområdet. Det handler derfor om at sikre, at yderområderne kan realisere de erhvervsmæssige potentialer, som trods alt tegner sig for mange af disse områder.

Lokale og regionale ressourcer som natur, historie og erhvervsstruktur kan f.eks. bruges i forhold til at udvikle erhvervspotentialer inden for områder som oplevelsesøkonomi og turisme, klima/energi, fødevarer etc. Læs mere i afsnit 4.

Uddannelse som drivkraft for udviklingen

En grundlæggende forudsætning for både bosætning og erhvervsudvikling i yderområderne er uddannelse. Afstanden til uddannelsesstedet – især for ungdomsuddannelser og kortere uddannelser – har desuden betydning for, hvor mange unge der gennemfører en uddannelse.

Der er en direkte sammenhæng mellem uddannelsesniveau og vækst. Når andelen med videregående uddannelse øges med en pct., øges BNP tilsvarende med 1 pct¹. Afstanden til uddannelsesstedet – især for ungdomsuddannelser og kortere uddannelser – har betydning for, hvor mange unge der gennemfører en uddannelse. Desuden bor mere end 80 pct. af de unge med en erhvervsuddannelse og 70 pct. af de unge med en videregående uddannelse fortsat i regionen 10 år efter, at de har gennemført uddannelsen.

Det betyder, at uddannelsesinstitutionerne i vidt omfang uddanner til det regionale arbejdsmarked. Gode regionale uddannelsesmuligheder er derfor helt nødvendige for at hæve uddannelsesniveauet og sikre adgang til kvalificeret arbejdskraft regionalt - også i yderområderne. Læs mere i afsnit 5.

Mellemstore byer som drivkraft for udviklingen

Byers udvikling er vigtig for at skabe vækst i hele landet. Stærkest står Hovedstaden og de andre store byer, der spiller en afgørende rolle i forhold til at skabe vækst og udvikling i Danmark. I forhold til at skabe vækst i yderområderne spiller især de mellemstore byer en særlig rolle.

1 DEA: "Produktivitet og videregående uddannelse", 2010

De seneste 10 år er de mellemstore byer med mellem 20.000 og 60.000 indbyggere vokset to pct. hurtigere end landsgennemsnittet. Det gælder især den erhvervsmæssige vækst, men byerne har også formået at skabe gode vilkår for bosætning og kulturelle tilbud, hvilket har fået befolkningstallene til at vokse.

Mellemstore byer er ofte centrum for erhvervsmæssige klynger. Sønderborg er f.eks. kendt for sine mekanik-virksomheder. Design og handel har afløst tekstilindustrien i Herning, og i Frederikshavn udnyt-

tes kompetencerne inden for tidligere tiders skibsbggeri i high-tech og miljørigtig kedelproduktion.

Også de lidt mindre byer med mellem 7.500 og 20.000 indbyggere har betydning for udvikling af yderområderne. Byerne skaber nemlig ikke kun vækst inden for bygrænsen. Byerne er også med til at fastholde befolkningen i de omkringliggende landdistrikter, som dermed har mulighed for at pendle til de lidt større byer for job, uddannelse, indkøb og fritidstilbud.

Figur 3:

Større provinsbyer

Byer med 20.000 indbyggere og derover

ANBEFALING

Der skal skabes en sammenhængende strategisk planlægning for de mellemstore byer via kommuneplanstrategier, de regionale udviklingsplaner og landsplanlægningen. Ved aktivt at fokusere på at udvikle de mellemstore byer vil deres funktioner som vækstmotorer styrkes. Dermed kan de trække udviklingen i et stort opland i form af gode muligheder for job, uddannelse, indkøb og fritidstilbud.

CASE

Byanalyser i Region Syddanmark

Regionsrådet har analyseret de 30 største byer i Syddanmark, i praksis byer med mere end 5.000 indbyggere. Analyserne viser, at mindre byer uden for vækstcentrene på mange parametre kan konkurrere i attraktivitet med de større, mere centralt beliggende byer.

Byerne i Region Syddanmark kan groft sagt deles i tre grupper. Byer med mange arbejdspladser (f.eks. Nordborg, Billund, Vejen, Tønder og Ringe), byer med få arbejdspladser selv, men adgang til mange inden for en times pendling (f.eks. Bogense og Haderslev), og byer, der er næsten selvforsynende med arbejdspladser, men samtidig ligger i et stærkt område, der giver mange valgmuligheder (f.eks. Trekant-områdets centerbyer).

Analysen kortlægger byernes forskellige udgangspunkt for udvikling og give mulighed for at sammenligne byerne indbyrdes i forhold til styrker og svagheder. Det giver et nyt grundlag for og inspiration til udvikling af byerne og kan bruges i forhold til de fremtidige planstrategier, kommuneplaner, den regionale udviklingsplan etc.

Lokalt engagement som drivkraft for udviklingen

Landdistrikter og landsbyer skal ikke konkurrere med de større byer. Derimod skal udviklingen ske i samspil og i sammenhæng med byerne. Landdistrikterne har forskellige identiteter og potentialer, som gør dem unikke, og udviklingen skal derfor skabes af de ildsjæle, der brænder for lokalsamfundet.

I de fleste landsbyer er der i dag lokalråd, landsbyråd, beboerforeninger, borgerforeninger eller lignende. I Danmark har vi en lang tradition for, at frivillige engagerer sig i lokalsamfundet på landet, og at de bidrager til udviklingen. Det skal de fortsat have mulighed for.

Ved at give de lokale borgere, foreninger og erhvervsliv mere direkte indflydelse på lokalområdets udvikling sikres den nødvendige forankring af indsatsen. De ved godt, hvad der skal til, for at området bliver endnu mere attraktivt. De mange mennesker med engagement og drive – de er én af yderområdernes vigtigste ressourcer.

Det ses også i forhold til de lokale aktionsgrupper under Landdistriktsprogrammet. Der er etableret 55 lokale aktionsgrupper i hele landet, som er med til at udvikle erhvervslivet og skabe gode levevilkår, bl.a. gennem samarbejde med kommuner og regioner.

Lokale Aktionsgrupper i Danmark

Der er lokale aktionsgrupper i hele landet, som arbejder med at skabe liv og job i landdistrikter og fiskeriområder med støtte fra Fødevareministeriet og EU. I alt er der:

- 40 lokale aktionsgrupper under landdistriktsprogrammet,
- 5 lokale aktionsgrupper under fiskeriprogrammet,
- 11 lokale aktionsgrupper, som både arbejder med at udvikle landdistrikter og fiskeriområder.

Kilde: www.landdistriktsprogrammet.dk

ANBEFALING

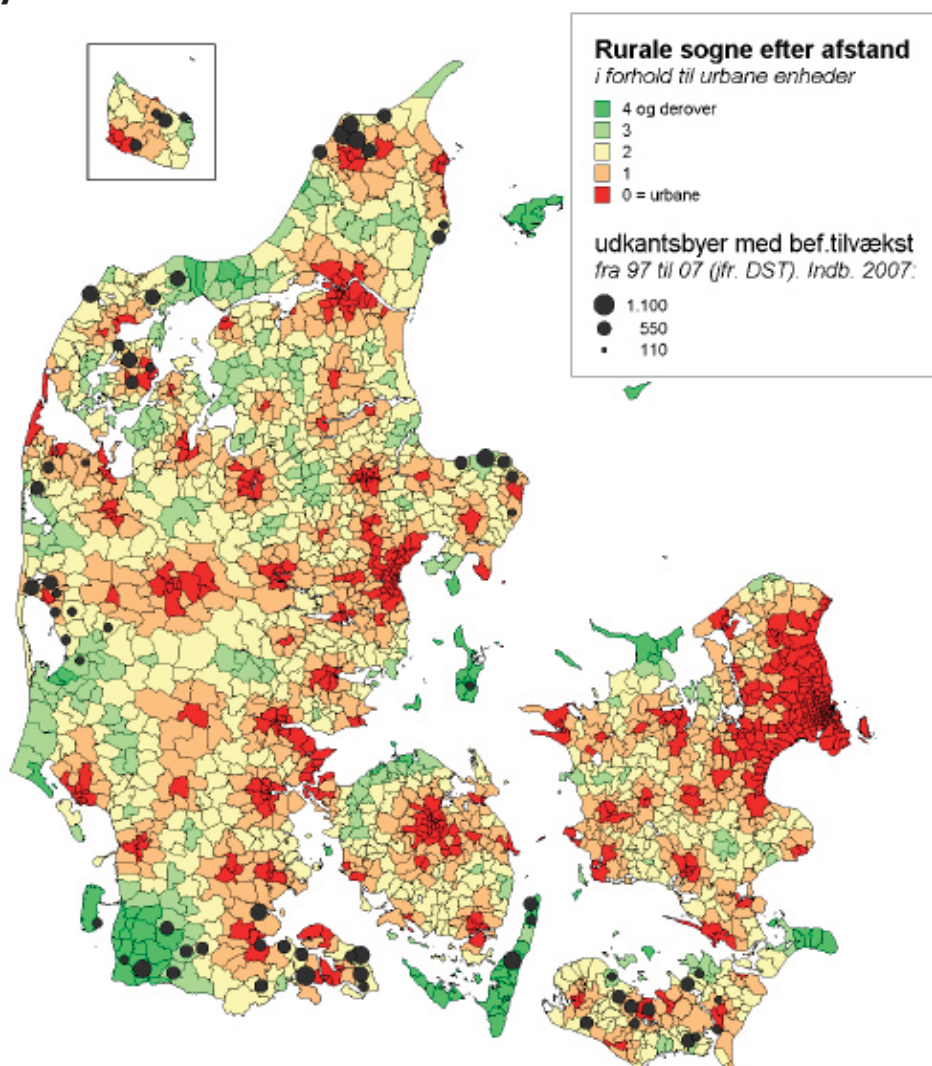
Landdistrikterne er i dag meget andet end landbrug, og EU's landdistriktsprogram bør derfor i højere grad bruges til indsatser, der skaber vækst og udvikling til gavn for alle dem, der lever, uddanner sig og arbejder i yderområderne.

En rapport fra Syddansk Universitet viser, at 68 ud af 205 landsbyer i yderområder går befolkningsmæssigt frem i perioden 1997-2007, men der er ikke en enkelt faktor, der kan forklare fremgangen. En kombination af faktorer som lokalt engagement, offentlige investeringer, naturressourcer og beliggenhed har vist sig at være afgørende for vækst i landsbyerne². Der er uden tvivl noget at lære af de bedste. Region Midtjylland forsøger dette ved at udpege årets landsby via nominering fra de lokale aktionsgrupper.

- 2 Kilde: Karsten Eskildsen og Pia Heike Johansen: "68 landsbyer i yderområder med befolkningstilvækst i perioden 1997-2007", august 2008.

Figur 4:

Udkantsbyer, der vokser²

4 Fremtidens arbejdspladser – turisme, klima/energi og fødevarer

I de regionale erhvervsudviklingsstrategier er udvikling af yderområderne integreret i den samlede indsats for hele regionens erhvervsudvikling. Herved bygges der bro mellem yderområderne og resten af regionen. Inden for turisme, klima/energi og fødevarer er der imidlertid særlige erhvervsmæssige potentialer i yderområderne.

Turisme

Mens vore nabolande de seneste 10 år har oplevet høj vækst i turismen, har Danmark tabt markedsandele. Det skyldes især et kraftigt fald i antallet af udenlandske overnatninger – særligt fra Tyskland.

Hovedstaden har som den eneste region i Danmark frem til 2009 oplevet vækst. Hovedstaden er dermed også den primære ”motor” i dansk turisme – både når det gælder omsætning, værditilvækst og arbejdspladser.

Turismen er samtidig vital for andre dele af landet. Ikke mindst i yderområder og landdistrikter, hvor turismen mange steder bidrager til en relativ stor andel af den økonomiske aktivitet.

Yderområderne er ofte kystnære og besidder meget af det, turisterne rejser til Danmark for at få. Nemlig adgang til aktiviteter og oplevelser i og tæt på naturen. Mange yderområder besidder derfor allerede ofte kernen i det turismeprodukt, mange forbrugere ønsker at rejse efter.

Turisme og oplevelsesøkonomi rummer derfor store potentialer, når det handler om at sikre fremtidig erhvervsaktivitet og jobskabelse i yderområderne. Jobs skabt inden for turisme kan ikke flyttes væk, da produktion og forbrug oftest sker på samme sted og samme tid.

Udfordringen for turismen i yderområderne handler imidlertid om at kombinere adgangen til natur med attraktive oplevelsesmuligheder, der kan tiltrække langt flere gæster fordelt over en større del af året – og ikke som i dag, hvor aktiviteten primært koncentrerer sig i sommermånederne. Dertil kommer udfordringen med at tiltrække gæster med et højt døgnforbrug og derved øge omsætningen.

Der er brug for at udvikle nye produkttilbud og *reasons-to-go*, der kan styrke mulighederne for at tiltrække fremtidige gæster og turister. Eksempelvis i form af turismemæssige fyrtårns-attraktioner, der formidler lokalområdets/regionens kultur, natur, historie, fødevarer, gastronomi, fiskeri, landbrug, søfart mv. i kombination med oplevelser.

En lang række følgeaktiviteter indgår i et attraktivt turismeprodukt. Disse spreder sig i dag ofte på en lang række forskellige virksomheder og aktører. Ofte med det resultat, at der for kunder/turister/forbrugere ikke tilbydes ét sammenhængende produkt. For turismen i

Ny lov placerer ansvaret for turismeudvikling hos regioner og kommuner

Sammen med turismeerhvervet får regioner og kommuner fremover ansvaret for at understøtte produkt- og oplevelsesudvikling i dansk turisme, så Danmark fremover står stærkere i konkurrencen om at tiltrække både danske og udenlandske turister. Det fremgår af Lov om VisitDenmark, som træder i kraft den 1. juli 2010.

Kilde: www.visitdenmark.dk

yderområderne ligger der derfor et potentiale i at få sikret mere professionelle rammer samt at fokusere på kerneydelser.

Etablering af egentlige "ressorts" i yderområderne kan være en ny kilde for vækst i turismen. Men det indebærer, at de planmæssige rammer for udvikling af turismen i større skala lempes i geografisk afgrænsede områder. Det vil gøre det mere attraktivt at investere i udviklingen af turisme i Danmark. Det vil samtidig være en mulighed for at øge sæsonspredningen i turismen så der sikres aktivitet spredt over en langt større del af året, end det er tilfældet i dag.

Der grund til at se på, om rammerne på planlægningsområdet kan styrkes. F.eks. ved at åbne for geografisk afgrænsede zoner – f.eks. i yderområder – med friere og mere langsigtede rammer for at udvikle og etablere resorts. De lempede krav skulle samtidigt ledsages af skærpede krav til det byggede miljø, arkitektur mv.

ANBEFALINGER

Turisme

Regioner og kommuner skal i samarbejde med erhvervslivet udbygge og styrke fundamentet for at skabe innovation i produktudvikling i turismen gennem de regionale turismeselskaber og destinationer.

For at styrke turismen i yderområderne er der brug for at udvikle og modne fyrtårne i turistlandskabet - eksempelvis i form af innovative attraktioner, der bygger på regionens / lokalområdets egne profiler, når det gælder kultur, historie, erhverv mv. Udviklingen og modningen af turisme-fyrtårne skal bygge på regionale partnerskaber bestående af private og offentlige aktører.

Der er behov for differentieret planlægning i kystområderne, så der i udvalgte geografisk afgrænsede områder fremover kan sikres bedre muligheder for udvikling.

CASE

Oplevelsernes Academy i Region Syddanmark

Oplevelsernes Academy er et kompetenceudviklingsprojekt for den syddanske turisme. I alt 250 virksomheder skal deltage i projektet. Heraf skal 120 virksomheder komme fra yderområderne. Projektet samler alle efteruddannelses- og kompetenceaktiviteter inden for turisterhvervet i hele regionen i en koordineret indsats for at løfte kompetenceniveauet hos aktører inden for oplevelsesøkonomi. Med Oplevelsernes Academy kan den syddanske region give et kompetenceløft til en hel branche, som er kendetegnet ved et lavt uddannelsesniveau.

CASE

Den lærerige miljøoplevelse i Region Sjælland

En række af Sjællands forskellige oplevelsesrige klima- og miljøintegrerede tiltag er basis for guidede tema- og pakkture og markedsføring samt udformning af et engelsksproget magasin.

Tematurismens udnyttelse af vedvarende energianlæg, miljøvenligt byggeri og produktion, grønne lokalområder mm. skal øge tilstrømning af kvalitetsturisme der giver indtjening for såvel turismeerhvervet som for miljøattraktioner, og som generer en positiv læring om danske miljøtiltag. Turismens Fællesråds initiativpris 2008 gik til Den Lærerige Miljøoplevelse for en særlig indsats for regional innovation, deriblandt miljøturisme.

CASE

Coast Alive i Region Nordjylland

Region Nordjylland deltager i Interreg IV projektet Coast Alive. Det skal brande nordsøområdet som mekka for friluftsliv og aktive oplevelser med vægt på kvalitet og autentiske oplevelser knyttet til natur, landskab og de stedlige kulturmiljøer. Det skal blandt andet ske gennem udvikling af produkter og koncepter i tilknytning til de vandre- og cykelruter, der allerede er etableret i området. Konkret har projektet fokus på erhvervsudvikling gennem branding og markedsføring, nyeste brug af IKT, udvikling af nye produkter og koncepter. Herunder indgår også pakketilbud, netværk af overnatningssteder, udnyttelse af historiske bygninger langs ruterne, udvikling af events og oplevelser samt udnyttelse uden for sæsonen. Udover Region Nordjylland deltager også Region Syddanmark og Region Sjælland i projektet, der løber fra 2009-2012.

Klima / energi

Klimaudfordringerne - og regeringens vision om, at Danmark på sigt bliver uafhængig af fossile brændstoffer - betyder, at vi fremover skal basere en langt større del af vores energiforbrug på vedvarende energikilder såsom vind, sol, bølger, biomasse mv.

Allerede i dag placerer Danmark sig som et af verdens førende lande, når det gælder grønne teknologier. Det vil sige teknologier, der enten øger brugen af vedvarende energikilder, bidrager til øget energieffektivitet eller besparelser.

Cleantech er samtidig et af de områder, hvor væksten i eksporten gennem de senere år har været kraftigt stigende. Fundamentet for denne vækst er skabt over alt i Danmark. Særligt i de større byer hos de mange virksomheder og forskningsmiljøer, der arbejder inden for miljø- og energiteknologi.

I yderområderne og landdistrikterne findes en lang række af de naturressourcer, som fremtidens grønne energiproduktion i stigende grad vil skulle basere sig

på. Samtidig er der i yderområder og landdistrikter plads til at producere grøn energi. Det gælder f.eks. produktion af biogas, jordvarme, vindenergi, bioenergi og bølgeenergi.

Det, som mange betegner som fremtidens "grønne guld", findes derfor i alle yderområder og landdistrikter. Det gælder eksempelvis i forbindelse med landbrugets bidrag til produktion af biogas samt produktion af biomasse fra jordarealer, der i forvejen ikke er egnede til landbrugsproduktion. Det gælder brugen af arealer til energiproduktion baseret på solceller og solfangere. Og det gælder i forbindelse med test og afprøvning af bølger som fremtidig energiresource.

Særligt ligger der for landbruget et stort potentiale i at sikre en produktion af den 2. generations biomasse, der fremover vil skulle anvendes som grundlag for en del af energiproduktionen. Også biogasanlæg rummer et stort potentiale som input til fremtidens energiproduktion, hvilket der samtidig er et beskæftigelsespotentiale i.

CASE

Green Lab for Bølgeenergi i Hanstholm

Hanstholm besidder unikke naturressourcer i form af bølger og vanddybder. Det skal udnyttes ved at etablere et nyt center for bølgeenergi ved Hanstholm Havn. Centeret skal gøre det enkelt at teste nye bølgekraftanlæg for virksomheder. Det kræver normalt meget store investeringer at bringe et koncept fra idé til demonstration, og derfor er dette testcenter en god hjælp for branchen. Test-, videns- og demonstrationscenteret for bølgeenergi i Hanstholm er et godt eksempel på offentlig-privat samarbejde, hvor både Hanstholm Havneforum (DanWec), Thisted Kommune, Region Nordjylland, Danfoss Wave Star og Aalborg Universitet deltager for at udnytte de unikke muligheder for bølger og vanddybder, der er i Hanstholm.

CASE

Biomasse fra engarealer

Region Midtjylland vil udnytte miljøfølsomme og uudnyttede arealer til biomasseproduktion. Derfor støtter Midtjylland projektet Biomasse til Engarealer, der kombinerer energiproduktion med miljøbeskyttelse. Formålet med projektet er at demonstrere i stor skala, hvordan biomasse fra engarealer kan anvendes til produktion af bioenergi og gødning til økologisk planteproduktion. Målet er at høste plantebiomassen, omsætte den til biogas og anvende restproduktet til økologisk gødning. Sidegevinsten er, at der fjernes betydelige mængder næringsstoffer fra engene, og at vegetationen af hensyn til landskabs- og naturpleje høstes. Projektet giver virksomheder, der producerer høstudstyr, biogas- og gødningsteknologi m.m. mulighed for at videreudvikle og demonstrere deres produkter. Der vil være gode muligheder for systemeksport både i Danmark og til udlandet. Projektet har desuden strategisk interesse i forhold til kommunernes forpligtelser på miljøområdet.

Gennem de regionale vækstfora har regionerne de senere år været med til at sikre offentlig-private investeringer, der skal stimulere øget fremtidig anvendelse af grøn og vedvarende energi, omstilling af energiforbruget samt energibesparelser og -effektiviseringer. De understøtter dermed også Danmarks langsigtede omstilling til en grønnere energiprofil.

En række af regionernes/vækstforaenes satsninger inden for grøn og vedvarende energi finder sted i yderområder og landdistrikter. De er dermed et vigtigt element i mange yderområders omstilling til grøn og vedvarende energiproduktion.

En lang række af regionernes/vækstforaenes satsninger inden for grøn energi udmøntes og gennemføres i tæt samarbejde med staten. Det gælder bl.a. de statslige strategier og initiativer som Grøn Vækst, Energi-teknologisk Udviklings- og Demonstrationprogram (EUDP), Grønt Udviklings- og Demonstrationsprogram (GUDP), Green Labs DK, Fonden til Grøn Omstilling og Erhvervsmæssig Fornyelse (den såkaldte *Fornyelsesfond*), hvor staten de senere år har tilvejebragt nye rammer - både teknisk og økonomisk.

Regionerne er dermed en vigtig partner for staten i forbindelse med den konkrete udmøntning og praktiske gennemførelse af en lang række af de udviklingsaktiviteter, der er nødvendige for Danmarks omstilling til en grønnere energiprofil.

Regeringens Klimakommission skal i september 2010 give sit bud på, hvordan regeringens vision om, at Danmark i fremtiden bliver uafhængig af fossile brændstoffer, kan nås. Kommissionen skal fremlægge sit bud under hensyntagen til ønskerne om bl.a. reduktion i udledningen af drivhusgasser/ CO_2 , forsyningssikkerhed, øget energieffektivitet, gunstig erhvervsudvikling samt miljømæssigt bæredygtig udvikling.

Danmarks yderområder og landdistrikter kan på en række felter bidrage til at realisere visionen om et Danmark, der i fremtiden ikke længere er afhængigt af fossile energikilder. Det er samtidig en vision, som vil kunne bidrage til en gunstig erhvervsudvikling i Danmarks yderområder og landdistrikter. Det er derfor vigtigt, at Klimakommissionen adresserer dette tema i dens anbefalinger til regeringen.

ANBEFALING

Klima/energi

Det grønne guld skal graves op i alle regioner - lige fra landbrugets bidrag til produktion af biomasse til universiteternes udvikling af solceller. Det betyder eksempelvis, at Klimakommissionen i sine kommende anbefalinger bør adressere, hvordan Danmarks erhvervsmæssige styrkeposition inden for grøn energi kan optimeres ved at udnytte ressourcer, viden og potentialet i alle regioner, understøttet af et stærkt og strategisk offentligt-privat samspil.

Fødevarer

Danmark har en stærk position på fødevareområdet, både hvad angår produktion, udvikling og eksport, men den traditionelle fødevareproduktion inden for landbrug og fiskeri er presset i den globale konkurrence. Fødevareerhvervet rummer stadig mange udviklingsmuligheder for Danmark. Der er dog behov for større satsninger og synergi, når det gælder innovation i produktion og afsætning.

Det er nødvendigt med nytænkning i hele værdikæden fra jord til bord, hele vejen fra råvareproduktionen over forædling, logistik og distribution, til detailhandlen og til kunderne. Der vil være store synergimuligheder gennem en styrket indsats, som kombinerer oplevelsesøkonomi, gastronomi, kultur og turisme med fødevareproduktion.

Udvikling af fiskerisektoren og akvakultursektoren (skal- dyr) kan også have stor betydning, ikke mindst i Nordjylland, hvor den udgør en milliardeksport. Virksomhederne er imidlertid presset på forretning og indtjening. Der vil derfor være behov for en styrket indsats for at udvikle nye forretningsområder, afsætningsmulighe-

der og koncepter, som kan sikre en bæredygtig sektor. F.eks. kan kystturisme og afsætning af fisk i lokalområdet, markedsført som et oplevelseskoncept, være en mulighed i forhold til at markedsføre de gode råvarer, naturgivne forhold, kvalitet og slow food. Det arbejder Nordjylland med i sin erhvervsfremmeindsats.

Der er flere nationale satsninger, der har fokus på vækst og udvikling inden for fødevareerhvervet i Danmark, bl.a. Grøn Vækst, Danmark som Gourmetland og Madkulturzonen. Samtidig er der i øjeblikket en Noma-effekt, der bør udnyttes og få Danmark på verdenskortet inden for gourmet-turisme. Det kan øge interessen for danske fødevarer i udlandet.

Alle regionale vækstfora bidrager til fortsat udvikling, innovation og konkurrenceevne i fødevareerhvervene. Hvert enkelt vækstforum tager udgangspunkt i regionens særlige muligheder og udfordringer på fødevareområdet. Indsatsen tilrettelægges i et samarbejde med regionens virksomheder, kommuner og vidensinstitutioner. Også tværgående samarbejde om fødevareudvikling blandt regionerne bliver prioriteret.

I Hovedstaden satser man således på udvikling af sundhedsfremmende fødevarer og udnytter dermed regionens stærke kompetencer inden for fødevarer-, medico-, og biotek/pharmaområdet. Midtjylland har en stor produktions-, forarbejdnings- og afsætningssektor, og regionen søger at fastholde og udvikle sin styrkeposition gennem sin megasatsning på fødevarer. I Syddanmark har man en stærk fremstillingssektor, som vækstforum understøtter i fælles udviklingsinitiativer.

I Nordjylland er der skarpt fokus på, hvordan den traditionelle styrkeposition på fødevareområdet kan udvikles gennem anvendelse af oplevelser, IKT, samarbejde med forsknings- og uddannelsesinstitutioner og kommercielle netværk. Sjælland har en høj andel af traditionelle erhverv og primær produktion uden for de store byer. Derfor satser regionen på udvikling af traditionelle erhverv i yderområder og landdistrikter, styrkelse af innovationskulturen samt at hæve regionens kompetenceniveau.

CASE

Fødevareklynger i Region Sjælland

Projektet *Fra Clutter til Cluster* handler om erhvervsspecialisering og udvikling af klynger inden for landbrugsbranchen i Region Sjælland. Projektet har arbejdet med producenter, mikrovirksomheder og SMV'er, logistik-led, forskning og udvikling, detail- og afsætnings-led samt forbrugere, alle led af værdikæden. Projektet har således fokus på det spin off, der sker i forbindelse med klyngedannelser. Udgangspunktet er *Clusters*, der er mindre virksomheder. Det basale formål med fællesskabet er videndeling og dynamik og efterfølgende videnspredning til deltagere uden for klyngen. Frederiksdal Vineri og Plantemejeriet Aps er eksempler på virksomheder udsprunget af projektet, mens Bandholm Frugtplantage har udviklet nye produkter.

ANBEFALINGER

Fødevarer

Det er nødvendigt at styrke fødevareerhvervenes evne til at udvikle nye produkter og tilpasse produktionen til forbrugernes kvalitetskrav. Derfor prioriterer de regionale vækstfora at bidrage til fortsat udvikling, innovation og konkurrenceevne i fødevareerhvervene.

De lokale fødevarer skal udvikles, synliggøres og markedsføres over for potentielle kunder og dermed styrke omsætningen. Regioner, kommuner og landbrugsorganisationer bør derfor arbejde sammen for at skabe gode match mellem lokale fødevareproducenter og afsætningsled.

Iværksætteri

Iværksætteri og nye virksomheder er en forudsætning for erhvervsudvikling i yderområderne. Det gælder på områder såsom turisme, klima/energi og fødevarer. Og det gælder på alle andre områder, hvor der lokalt er mennesker, virksomhedsledere og medarbejdere, der gennem innovation og lyst til at udvikle og sælge nye løsninger skaber nye virksomheder og vækst i de eksisterende.

Udfordringerne og mulighederne for at skabe arbejdspladser og erhvervsudvikling er anderledes i yderområder end i de større byer.

Nogle iværksættere på landet er f.eks. livsstils-iværksættere eller deltidshiværksættere med gode forudsætninger, men som ikke nødvendigvis har nytte af den traditionelle iværksætterrådgivning. Derfor er det nødvendigt, at den lokale erhvervsservice har fokus på de særlige behov hos iværksættere og virksomheder i yderområder.

Også de dominerende erhvervssektorer er typisk anderledes end i byerne. F.eks. er det særlige niches inden for turisme- og oplevelseserhverv, fødevarerhverv, energierhverv, grønne erhverv og håndværk, der udgør de typiske erhvervsstyrkepositioner i yderområder. Iværksætterne benytter sig i vidt omfang af e-handel og bruger de stedlige ressourcer.

CASE

Mere erhvervsliv på landet

Vækstforum i Region Midtjylland er i gang med at implementere et virksomhedsudviklingsprogram til iværksættere og mikrovirksomheder uden for bykommunerne. Det skal støtte virksomhederne i at skaffe sig yderligere viden, kompetencer og ressourcer.

Projektets målgruppe er alle mikrovirksomheder i seks yderkommuner (Ringkøbing-Skjern, Lemvig, Struer, Skive, Norddjurs og Samsø) og mikrovirksomheder i landdistrikter eller i mindre byer i kommunerne Holstebro, Herning, Ikast-Brandeborg, Viborg, Randers, Syddjurs og Hedensted. Der skal gennemføres 1.000 vejledningsforsøg, skabes 200 kontakter mellem virksomheder og leverandører af ekstern viden, 50 virksomheder skal have specialiseret vejledning i Væksthus Midtjylland, der oprettes virksomhedsnetværk i alle kommuner mm.

5 Uddannelse - fra abc til ph.d. i alle regioner

De regionale uddannelsesmiljøer er afgørende for uddannelsesniveaet og vækstbetingelserne i et område. Der skal derfor sikres stærke uddannelsesmiljøer, som giver gode uddannelsesmuligheder for borgerne i hele landet og leverer kvalificeret arbejdskraft til alle regionens virksomheder.

Den grundlæggende uddannelse

Når det gælder den basale uddannelse, der primært udgøres af folkeskolen, gymnasieuddannelserne og grundforløb på erhvervsuddannelserne, har det stor betydning for bosætningen, at tilbuddene findes i nærområdet.

Det er i dag en udfordring, at der i hver fjerde kommune er ingen eller kun ét enkelt uddannelsesudbud efter folkeskolen. Det er faktisk kun under halvdelen af landets kommuner, der både udbyder alle de gymnasiale ungdomsuddannelser og en eller flere erhvervsuddannelser. Dette skal ses i lyset af, at afstanden til uddannelsesinstitutionen betyder noget for søgning til uddannelserne og for frafald.

Der er en tendens til, at frafaldet er højere for elever, der pendler til en gymnasial uddannelse uden

for egen bopælskommune³. Endelig er søgningen til de erhvervsrettede gymnasiale uddannelser (HTX og HHX) markant større i de kommuner, hvor disse uddannelser udbydes, i forhold til de øvrige kommuner.

Erhvervsuddannelserne

Det er nødvendigt at sikre valgmuligheder til de unge, når de skal vælge uddannelse efter folkeskolen og fortsat bor hjemme. For mange unge er det nærliggende at vælge den uddannelse, der ligger tættest på. En løsning kan derfor være, at flere grundforløb til udvalgte erhvervsuddannelser og dele af de erhvervsrettede gymnasier placeres flere steder end i dag. Det er til gavn for de unge og for erhvervslivet, at der er flere uddannelsesmuligheder i et område.

Får de unge først startet på en uddannelse, er de sandsynligvis mere motiverede for at søge lidt længere væk til hovedforløb og afslutte deres uddannelser. Alt efter uddannelsestype, deres volumen og behov for sammenhæng til andre uddannelser kan erhvervsuddannelser samles i f.eks. campus med udbud af flere forskellige gymnasiale uddannelser eller f.eks. horisontale og vertikale stærke sundhedsfaglige miljøer, eller som det er tilfældet med f.eks. glarmesteruddannelsen, hvor landets eneste glarmesterskole ligger i Holbæk.

3 AKF Workingpaper: "Institutionernes resultater – En registerbaseret analyse af ungdomsuddannelsesinstitutionerne og betydningen af institutionstype, skolestørrelse og geografisk placering", 2010

CASE

Fra 3D uddannelse til iværksætterværksted/miljø og Campus på Djursland

Djurslands Erhvervsskoler har gennemført et projekt om at udbygge 3D uddannelsen med etablering af et 3D iværksætterværksted/miljø. Der har været fokus på iværksætteri i både uddannelsessammenhænge og i vejledning. 3D uddannelsen tiltrækker unge fra hele landet. Uddannelsen har pt. i alt 150 unge, hvor kun ca. 10 pct. kommer fra nærområdet, og værkstedet har bevirket, at der allerede er startet fire nye 3D og it virksomheder i Grenaa, hvoraf to er nået så langt, at de har taget lærlinge fra 3D uddannelsen ind.

Det almene gymnasium

60 pct. af dem, som starter på en ungdomsuddannelse efter folkeskolen, vælger en gymnasial uddannelse⁴. En udfordring på det gymnasiale område er, at de almene gymnasier og hf gennem ejerskab til deres bygninger får mulighed for at optage lån og udvide deres bygninger og dermed elevkapacitet. Konsekvensen vil være, at gymnasier i yderområderne vil få færre elever og dermed mindre taxametertilskud og dårligere økonomi. Det tvinger dem til at reducere antal fag og studieretninger og hermed valgmulighederne for deres elever. På sigt er der risiko for, at de lukker. Dermed reduceres valgmulighederne og i sidste ende de reelle uddannelsesmuligheder for de unge i området, og flere unge vil stå uden ungdomsuddannelse.

En analyse fra Region Midtjylland viser, at gymnasier i yderområder får 80 pct. af deres elever fra nærområdet, mens ca. 20 pct. kommer fra et større opland. Hvis

disse 20 pct. vælger at søge mod andre gymnasier, kan det i værste fald resultere i en lukning af gymnasiet med den konsekvens, at de 80 pct. af eleverne vil få langt til et alternativt gymnasium. Dette scenarium kan blive virkelighed for eksempelvis gymnasierne i Bjerringbro, Ringkøbing, Tørring og Mors.

Samlet set forstærkes disse udfordringer ved, at der bliver færre unge i de kommende år. Det forventes, at elevtallet på de gymnasiale uddannelser vil falde med mere end 8000 elever fra 2012 til 2020.

En løsning på dette kan være at øge udkantstilskuddet til de udsatte gymnasier. Disse penge kan dog spares, hvis man i stedet strammer op på den nuværende kapacitetsstyring og elevfordeling, som sikrer, at kapaciteten udnyttes, samtidig med at 98 pct. af de unge får deres 1. eller 2. prioritetsønske til gymnasium opfyldt.

CASE

Udvikling med udsigt i Nordsjælland

Formålet med projektet er, at flere unge i Nordsjælland får en ungdomsuddannelse. Der bliver i løbet af projektperioden etableret nye erhvervsskoleafdelinger i fire nordsjællandske kommuner. Samtidig er hensigten, at der i samarbejde med kommunerne og private virksomheder bliver fundet praktikpladser til alle elever, der starter på en af erhvervsuddannelserne. Projektet løber fra 2009-2011.

Erhvervsskolen Nordsjælland står bag projektet, men samarbejder med både offentlige og private virksomheder, vejledningsinstitutioner, jobcentre mm. Succeskriterierne er, at der i projektperioden gennemføres 600 erhvervsuddannelsesforløb med afsluttende bevis, herefter 250 elever årligt, på en af de mindst otte nye indgange i fire kommuner.

4 www.uvm.dk

ANBEFALING

Sorte pletter på landkortet skal undgås. Unge skal have mulighed for at få en ungdomsuddannelse inden for en rimelig geografisk afstand. Afstand har betydning for uddannelsesvalg og frafald. Derfor skal der sikres et geografisk spredt og varieret udbud af alle gymnasiale uddannelser og erhvervsskoler, og der er derfor behov for at koordinere kapacitet og elevfordeling, så kapaciteten udnyttes og flere gymnasier kan overleve.

Opkvalificering og efteruddannelse

Der er en række udfordringer i store dele af Danmark, hvor uddannelsesniveaue er for lavt. I hver fjerde kommune har mellem 25 pct. og 33 pct. af de 25-29-årige folkeskolen som højest fuldførte uddannelse. Disse kommuner er stort set alle landkommuner.

Dette forstærkes af den nuværende krise. Mange personer, ofte med ingen eller lav uddannelse, er blevet afskediget, og flere virksomheder er nedlagt eller har outsourcet store dele af produktionen. Samtidig er der stigende krav om uddannelse fra virksomhedernes side, hvis de skal opretholde konkurrenceevnen. Det betyder, at en stor del af arbejdsstyrken har brug for nye kvalifikationer, hvilket øger kravet om effektiv voksen- og efteruddannelsesindsats.

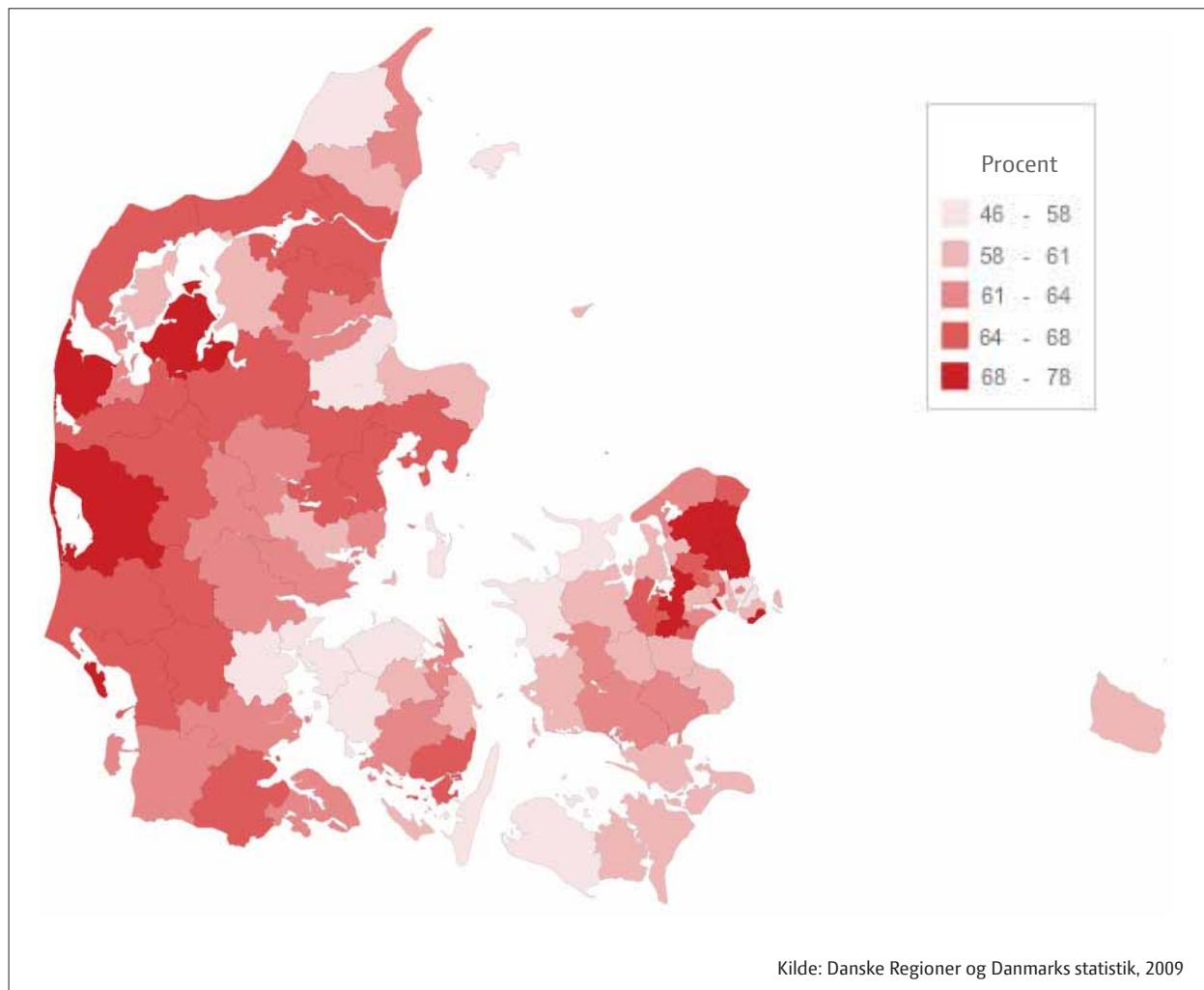
ANBEFALING

Voksen- og efteruddannelse

Der er i kølvandet på krisen brug for en massiv videreuddannelses- og omskolingsstrategi.

De nyetablerede voksen- og efteruddannelsescentre bør i tæt samarbejde med regionsråd og regionale vækstfora koordinere en efteruddannelsesindsats, der målrettes ledige og ledighedstruede medarbejdere.

Figur 5: **Andel unge der forventes at gennemføre en ungdomsuddannelse**

Videregående uddannelser

De videregående uddannelsesinstitutioner er helt centrale for at sikre fortsat udvikling i hele landet. Det er vigtigt, at hele uddannelseskæden fra folkeskolen til universitetet findes i alle regioner, fordi det medvirker til vækst og erhvervsudvikling regionalt. De videregående uddannelser har en vigtig regional funktion, da de uddanner regionens unge på et højt fagligt niveau, de forsker og udvikler til gavn for den erhvervsmæssige og samfundsmæssige udvikling, og de samarbejder med det regionale erhvervsliv om forskning, udvikling og innovation.

70 pct. af personerne med en videregående uddannelse bliver boende i den region, hvor de er uddannet. Det er derfor en afgørende parameter, at der er stærke videregående uddannelsesmiljøer i alle regioner for at sikre, at mindst 50 pct. af de unge på landsplan gennemfører en videregående uddannelse.

Med etableringen af professionshøjskoler og erhvervsakademier er udbuddet blevet samlet i større og stærkere enheder. Det betyder på den ene side styrke til at udvikle uddannelserne og deres indhold.

På den anden side giver det udfordringer i forhold til at sikre en relativ geografisk spredning af udbud. Det gør, at der ikke er enkle, færdige opskrifter på, hvordan der sikres et udbud, der både får unge i alle dele af landet til at tage en uddannelse, og som samtidig sikrer, at det sker på et så højt fagligt niveau som muligt.

Der skal tages udgangspunkt i den konkrete geografi og tages hensyn til lokale og regionale styrkepositioner. Derfor er det nødvendigt med et godt samarbejde på tværs af uddannelsesinstitutioner, virksomheder og arbejdsmarkedets parter om en regional koordinering af udbuddet.

Løsningen kan nogle steder være filialer af uddannelser, f.eks. at første del af en uddannelse kan tages på en anden lokal uddannelsesinstitution. Brugen af IT-støttet fjernundervisning er en anden mulighed. En tredje mulighed er at udvikle særlige nationale kompetencecentre, der ikke nødvendigvis ligger i en af Danmarks to til fem største byer, men er placeret i naturlig sammenhæng med en betydende klynge af virksomheder, som de samarbejder med og leverer kandidater til. Det gælder eksempelvis TEKO i Herning og Designskolen Kolding. Men også fokusområder som off-shore i Esbjerg, mobiltelefoni og sundhedsindustri i Ålborg og velfærds-/robotteknologi i Odense er eksempler herpå.

Den veluddannede arbejdskraft og aktive videregående uddannelsesinstitutioner, der samarbejder med erhvervslivet, bidrager til at sikre en høj regional innovationsevne. Institutionerne får i dag alene penge til uddannelse og forsknings-/udviklingsarbejde. Et styrket samarbejde mellem uddannelsesinstitutioner og erhvervsliv vil endvidere styrke mulighederne for faglig udvikling hos uddannelsesinstitutionerne og specialisering i virksomhederne.

Det er lettere for virksomheder at omstille sig, hvis der er et fagligt miljø, hvor medarbejderne kan indhente ny viden. Stærke faglige miljøer gør det nemmere at tiltrække nye virksomheder og medarbejdere. Det kan give en positiv spiral. Men universiteterne har ikke bevillinger til at styrke innovation og erhvervssamarbejde. Der er behov for bedre brobygning mellem universiteter og virksomheder, så viden fra forskningsmiljøerne kan komme ud i virksomhederne – og omvendt. For at de videregående uddannelsesinstitutioner kan blive en mere aktiv medspiller i erhvervsudviklingen, er der behov for stærkere økonomiske incitamenter til dette samarbejde.

CASE

Et sammenhængende kompetencecenter for alle fiskeriets uddannelser

Der skal være sammenhæng mellem uddannelsesinstitutionernes udbud og erhvervslivets behov. Derfor er der i Thyborøn oprettet et kompetencecenter for fiskeriets uddannelser, der skal sikre et udbud af uddannelser. Aktiviteter i centret kan være hele uddannelser, der afholdes på Fiskeriskolen i samarbejde med den godkendte udbyder. Det kan være uddannelser, som afholdes af andre udbydere i skolens rammer. Opgaver som forskningsinstitutioner og fiskeriskolen løser i fællesskab, og udviklingsopgaver sammen med virksomheder. Det kan være for fiskere, biologer, fiskehandlere, trawludvikling i samarbejde med erhvervslivet mv.

ANBEFALINGER

Videregående uddannelse

Der skal arbejdes for flere stærke, specialiserede uddannelsesmiljøer på tværs af ungdoms- og videregående uddannelser, der støtter op om erhvervsudviklingen – også i yderområder, f.eks. inden for offshore, vindenergi, fiskeri mv. Det kan sikre erhvervslivet kvalificeret arbejdskraft også i yderområderne.

Der skal skabes tættere samarbejder mellem vidensinstitutionerne og erhvervslivet. Stærkere økonomiske incitamenter bør bruges til at intensivere universiteternes samarbejde med erhvervslivet og dermed sikre større vidensoverførsel og innovation. Det kan eksempelvis blive reguleret gennem universiteternes eksisterende basisfinansiering.

CASE

Kompetenceudvikling og innovation i yderområderne

Region Syddanmark vil fremme kompetenceudvikling og innovation i små og mellemstore virksomheder i regionens fem yderområdekommuner. Derfor støtter regionen projektet *Kompetenceudvikling og innovation* i yderområderne. Dels gennem efteruddannelse af medarbejdere i virksomhederne. Dels gennem et konkret udviklingsprojekt afledt af efteruddannelsen af medarbejderne. Udviklingsprojektet gennemføres i samarbejde med en nyuddannet akademiker. Samarbejdet mellem virksomheden og akademikerens om et konkret udviklingsprojekt skal dels give akademikerens et løft, dels få flere små og mellemstore virksomheder til at ansætte akademisk arbejdskraft.

Endelig vil projektet generelt tiltrække højtuddannet arbejdskraft til virksomhederne gennem etablering af konceptet *Career Campus*. Højtuddannede i små og mellemstore virksomheder er ofte afgørende for graden af innovation i virksomheden.

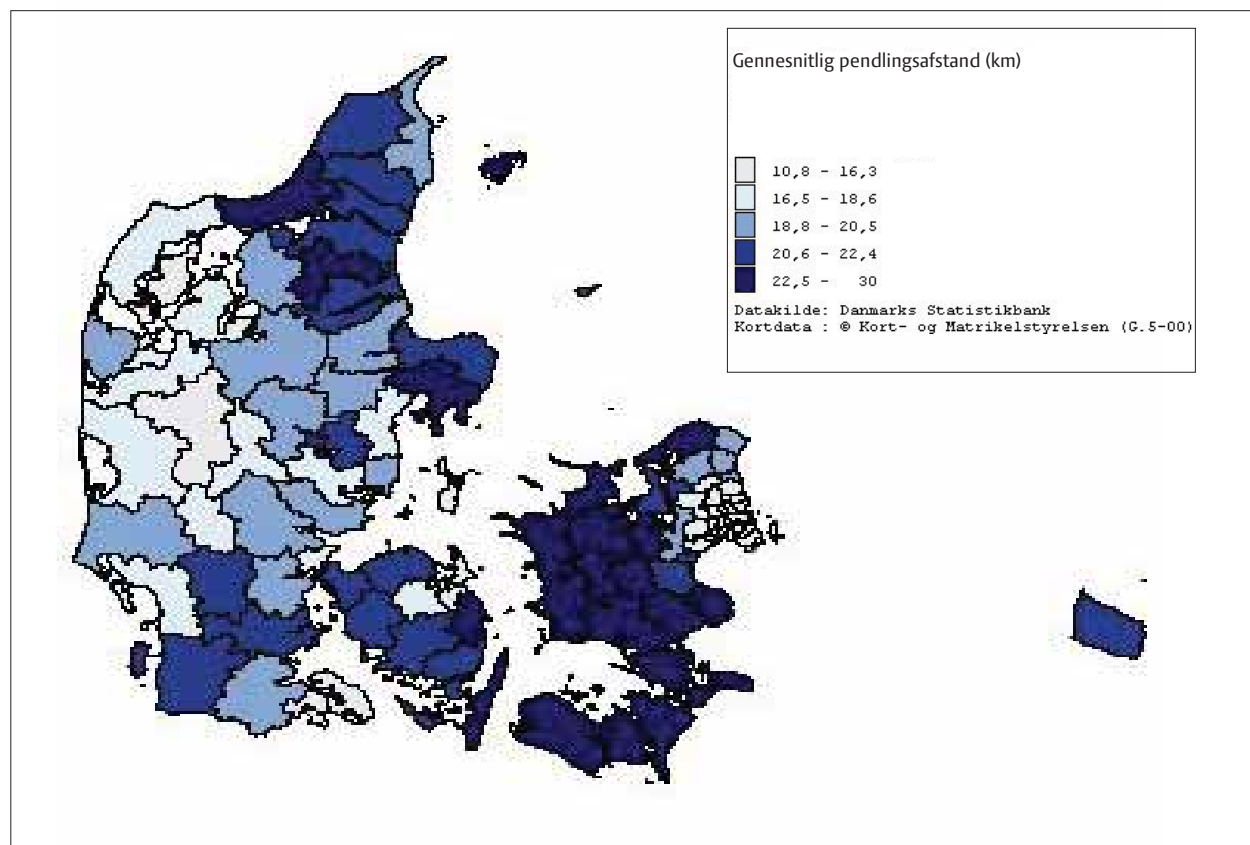
Det er under baderne
forbudt at klatre
sammen med naturlige
op- og nedslæbning

6 Infrastruktur – bro mellem land og by

Hvis det skal være attraktivt at bosætte sig i et yderområde – eller attraktivt for en virksomhed at lokalisere sig sammesteds – er det vigtigt, at der er adgang til den nødvendige infrastruktur. Det betyder bl.a., at der for borgeren er attraktive beskæftigelsesmuligheder i acceptabel pendlingsafstand, og at virksomheden kan tiltrække kvalificeret arbejdskraft. Det er altså nødvendigt, at det er fysisk, tidsmæssigt og økonomisk attraktivt for arbejdskraften at transportere sig til og fra yderområder.

Som udgangspunkt er yderområder karakteriseret ved større afstande og et mindre grundlag for en attraktiv og økonomisk bæredygtig kollektiv trafik. Der er dog stor forskel på pendlingsafstandene i de enkelte yderområder i Danmark. Som det ses af figur 6 er der stor forskel på, hvor langt borgerne pendler til og fra arbejde. F.eks. pendler borgere i yderkommunerne i Region Sjælland i dag væsentlig længere end de, der bor i yderkommunerne i det vestlige og nordvestlige Jylland.

Figur 6:
Her pendler de mest

Der findes i dag en særordning, der betyder, at borgere i særligt udvalgte udkantskommuner⁵ kan få forhøjet befordringsfradrag, hvis de pendler over 100 km. dagligt. De får 1,90 kr./km., hvor andre borgere kan få 0,95 kr./km. Dette er et vigtigt incitament for at gøre det attraktivt at pendle langt og dermed bosætte sig i yderområder.

Der er med Trafikforliget 2009 taget en principbeslutning om at indføre kørselsafgifter i Danmark. Der er i den forbindelse lagt op til at omlægge bilbeskatningen, så det bliver billigere at købe en bil, men dyrere at køre i den. Umiddelbart må man forvente, at det kan blive billigere at køre bil (lavere registreringsafgift, men højere betaling pr. kørt kilometer) i de ikke-trængselsramte områder, herunder yderområder. For de bilister, der pendler mange kilometer, kan det dog stadig ende med samlet set at blive dyrere at køre i bil end i dag.

Det vil være oplagt i forbindelse med omlægningen af bilafgifterne at tage højde for, hvilke effekter man kan forvente på arbejdskraftens mobilitet. Det vil således være uheldigt, hvis incitamenterne til at bosætte sig og pendle langt til arbejde forringes i yderområder, og hvis det gøres dyrere at køre i bil i områder, hvor der ikke er et kollektivt trafik-alternativ. Det er således vigtigt at undgå, at trængsel og klimatiltag medfører negative konsekvenser for mobiliteten, der har stor betydning for vækst i hele Danmark. Her kan mobilitetsplanlægning på både lokalt, regionalt og nationalt plan medvirke til at sikre en så effektiv mobilitet som muligt, bl.a. med Parkér & Rejs anlæg og effektiv kollektiv transport.

Det kan være vanskeligt og dyrt at opretholde et attraktivt kollektivt trafikudbud i yderområder, særligt hvis det skal udgøre et konkurrencedygtigt alternativ

for pendlere i forhold til at bruge bil. Man må derfor acceptere, at der er områder af Danmark, hvor man fortsat vil være afhængig af bil til pendling, eventuelt som transportmiddel til/fra tog eller en direkte bus. Kollektiv trafik i yderområder er dog alligevel vigtig, ikke mindst for at kunne sikre adgang til ungdomsuddannelser, men også for at give bl.a. ældre uden bil mulighed for mobilitet og for at sikre adgang til fritidsaktiviteter.

I den forbindelse er betjening med busser essentiel, da store områder af Danmark – selv flere mellemstore byer – ikke har adgang til tog. Som det ses af figur 7, er der 18 byer i Danmark med over 5.000 indbyggere, der har en køreafstand til nærmeste station på 12 km. eller mere. Bl.a. har Haderslev med 21.000 indbyggere 12 km. til Vojens station, og Nykøbing Mors og Grindsted med hver ca. 9.000 indbyggere har henholdsvis 27 km. og 22 km. til en station. Samlet set er der 12 ud af 99 kommuner, som ikke har jernbane. Særligt i disse byer er det vigtigt at sikre en god busbetjening.

Det er derfor stadig vigtigt, at der bliver forbedrede muligheder for at pendle langt med kollektiv trafik. *Timeplanen* for tog-trafik kan være med til at skabe større integration mellem centrale vækstcentre i Danmark. Men hvis det samtidig skal gøres attraktivt at pendle til og fra mindre vækstcentre i yderområderne, er det vigtigt, at der også satses på hurtigere og mere direkte kollektiv trafikbetjening af disse områder. Dels med regionale eller lokale tog og dels gennem et hurtigt og direkte regionalt busrutenet.

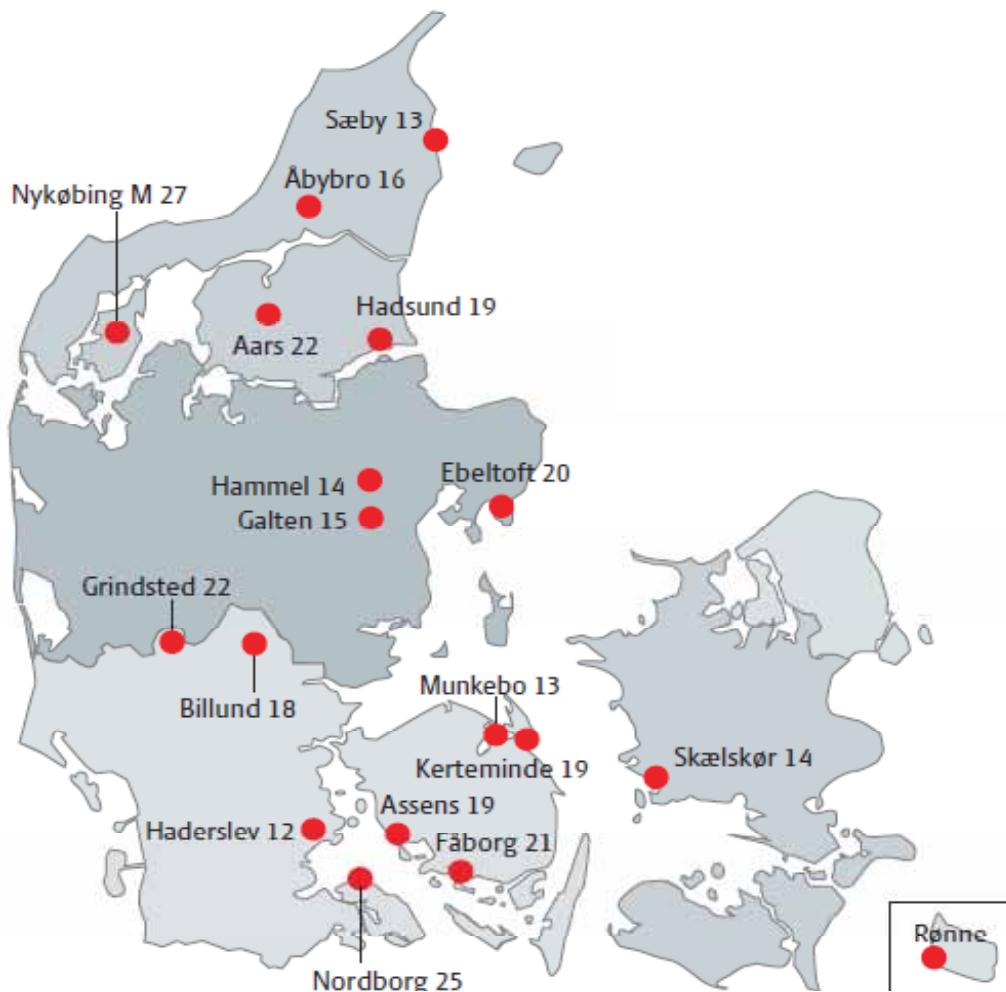
I forhold til de mere lokale behov for kollektiv trafik i yderområder er udfordringen som nævnt, at det økonomiske grundlag for at drive busserne er meget begrænset. Hvis busserne kører næsten tomme rundt, er det hverken hensigtsmæssigt i forhold til effektiv

5 Definitionen af udkantskommuner er den samme som EU's strukturfondes definition, se bilag.

Figur 7:

Byer med langt til toget

Byer med mere end 5.000 indbyggere og mere end 12 km. til nærmeste jernbanestation

Kilde: Danske Regioner, 2008

drift eller i forhold til klimabelastning. Der er imidlertid forskellige typer af betalt kørsel i yderområderne, som med fordel kunne samordnes bedre. Her tænkes bl.a. på skolekørsel, en del ældretransport, siddende sygetransport, handicapkørsel og telebusser. I Jammerbugt Kommune har man f.eks. ved omlægning til telebuskørsel været i stand til at give borgerne et

mere fleksibelt tilbud, samtidig med at kørslen er blevet effektiviseret.

Der er behov for at sikre sammenhæng mellem den kollektive trafik og den fysiske planlægning af boliger og erhverv, så der sikres en effektiv mobilitet og infrastrukturelle vilkår, der kan understøtte vækst i hele Danmark.

Regionernes opgave – trafik og infrastruktur

En effektiv infrastruktur er en nødvendig forudsætning for vækst og udvikling – også i yderområderne. Regionerne er, via ansvaret for at bidrage til den regionale vækst og udvikling, derfor optagede af, at trafikken og infrastrukturen er velfungerende.

Af planloven fremgår det, at regionerne, via de regionale udviklingsplaner, skal redegøre for sammenhængen mellem den fremtidige udvikling og den statslige og kommunale planlægning for infrastruktur.

Regionerne er sammen med kommunerne ejere af trafikselskaberne og er ansvarlige for den regionale busstrafik. Regionerne er også via trafikselskaberne ejere af privatbanerne. I forhold til yderområderne er den lokale busstrafik og teletrafik kommunens ansvar, mens trafikken gennem flere kommuner, der har regional betydning (mellem byer, der ikke er togbetjent) er regionens ansvar. Fordelingen af kommunale og regionale ruter er lidt anderledes i Region Hovedstaden, hvor regionen har et mere begrænset ansvar for busruter, men til gengæld finansierer hele trafikselskabets administration.

ANBEFALINGER

Ved omlægning af bil- og kørselsafgifter til mere CO²-venlige løsninger skal adgangen til kollektiv trafik også indtænkes, så mobiliteten i yderområderne ikke forringes.

Mere flextrafik og bedre koordinering af den offentligt betalte/tilskudsmodtagende kørsel, der er i forvejen (skolekørsel, ældretransport mm.) kan samlet set give et bedre tilbud og en mere effektiv drift.

"Timeplanen" for togtrafik skal samtænkes med et forbedret regionalt busrutenet. Der skal således skabes større integration mellem mindre vækstcentre og de centrale knudepunkter i Danmark.

Der skal anlægges hurtige bredbåndsforbindelser og mobildækning i yderområderne for at sikre både bosætning, uddannelse og erhvervsliv.

CASE

Sjællandsprojektet

Sjællandsprojektet er et eksempel på strategisk helhedsplanlægning, hvor Region Sjælland, dens 17 kommuner, Movia, Transportministeriet og Miljøministeriet arbejder sammen om den fremtidige by- og infrastrukturudvikling i regionen.

Parterne har udarbejdet en fælles vision, Strukturbillede 2030. Det er målet, at principperne skal kunne genfindes i kommunernes planstrategier og kommuneplaner, regionens udviklingsplan og trafikplan samt statens kollektive trafikplan og trafikselskabets trafikplan.

Strukturbillede 2030 tegner et billede af, hvordan man bedst sikrer en gunstig befolknings-, bolig- og virksomhedsudvikling for regionen. Det er en udvikling, der skabes ved i den enkelte kommune at placere den kommende byudvikling i stationsbyerne, især den største stationsby, ved at lægge den kommende byudvikling tæt på stationen i den enkelte stationsby og ved samtidigt at gøre byens bebyggelse tættere, særligt i det stationsnære byområde. Dette skaber grundlag for at udvikle den kollektive trafikbetjening og skabe tiltrækkende byer og flere arbejdspladser.

Digital infrastruktur

Udbredelse af bredbånd er også en type infrastruktur, der i stigende grad er relevant for arbejdsmarkedet. Adgang til bredbånd gøre det mere attraktivt at arbejde via hjemmearbejdsplads en eller flere dage om ugen. Adgang til state-of-the-art telekommunikation er i stigende grad vigtigt for virksomheder og kan i samme omgang ofte gøre den fysiske placering af virksomheden mindre vigtig. Begge dele kan, i hvert fald inden for visse brancher, medvirke til at gøre yderområder mere attraktive at lokalisere sig i.

Hvis der ikke er adgang til hurtige bredbåndsforbindelser, er det svært at tiltrække nye beboere, virksomheder og moderne turisme. Men når Højhastighedskommissionen foreslår, at kun 80 pct. af Danmarks befolkning skal have adgang til super-hurtige bredbåndsforbindelser, går det ud over de områder i Danmark, hvor det er dyrere og mere besværligt at etablere bredbåndsforbindelser. Der kan også være dårligere mobildækning i yderområder, hvilket kan være problematisk, da mange skifter fastnettelefonen ud med mobiltelefoner, og manglende dækning kan koste virksomheder penge i forgæves opkald og dermed måske mistede ordrer.

ANBEFALING

Der skal anlægges hurtige bredbåndsforbindelser og mobildækning i yderområderne for at sikre både bosætning, uddannelse og erhvervsliv.

7 Sundhed – tryghed, kvalitet og sammenhæng til alle borgere

Hvis vi skal skabe vækst i hele landet og fortsat have et samfund præget af velstand og velfærd kræver det en indsats på en række områder.

Regionerne gennemfører over de kommende år en ny sygehusstruktur. Formålet er at samle akut- og specialfunktioner på færre og mere moderne sygehuse. Regionerne samler ekspertisen og rutinen og styrker dermed kvaliteten af udredning og behandling. Som led i planen vil der bl.a. blive bygget nye moderne sygehuse og fælles akutmodtagelser.

De specialiserede sygehuse skal være faglige kraftcentre i sig selv, men de skal således også ses som centre, der kan levere både konkrete og virtuelle tilbud i lokalområdet. De skal derfor indgå i et tæt samspil med andre regionale og kommunale sundhedstilbud og dermed give et kvalitetsløft til det samlede sundhedsvæsen. Samtidig vil regionerne udvikle både den præhospitale indsats og en række borgernære tilbud.

Der er altså tale om en samlet pakke, der skal sikre kvalitet, tryghed og sammenhæng for alle, uanset hvor i landet man bor.

Den præhospitale indsats

Når en ulykke eller akut sygdom indtræffer, er der behov for en hurtig og kvalificeret indsats. Alarm- og vagtcentraler skal sende den rette hjælp, så patienten kan blive behandlet og stabiliseret for herefter at blive transporteret til det rette behandlingssted. Derudover sikrer forskellige former for akutlægebiler og akutbiler bemandet med sygeplejersker eller paramedicinere, at der hurtigst muligt bliver ydet den rette indsats på skadestedet og under transporten til sygehuset.

Regionerne vil fortsætte udbygningen af det præhospitale beredskab i takt med ændringer i sygehusstrukturen, så borgerne i alle dele af landet fortsat er sikret tryghed samt hurtig og kvalificeret hjælp ved alvorlig sygdom og ulykke.

ANBEFALINGER

Når borgeren fremover ringer 1-1-2, vil sundhedsfagligt personale på regionernes vagtcentraler blive stillet med ind på samtalen.

Alle ambulancer og andre præhospitale enheder i hele landet skal udstyres med en elektronisk ambulancejournal, så man kan sende information til sygehuset om patientens tilstand og den behandling, der er indledt.

Der etableres en helikopterordning på baggrund af erfaringer fra pilotforsøget, som skal sikre speciallægehjælp på skadestedet til svært tilskadekomne i alle dele af landet og eventuel hurtig transport til det sygehus, hvor behandlingen skal foregå.

Nære akuttilbud

De nære akuttilbud skal indgå som en integreret del i et sammenhængende sundhedsvæsen. Tilbuddene skal ligeledes sikre, at borgerne – uanset hvor de bor i landet – kan føle sig trygge og har adgang til kompetent sundhedsfaglig hjælp, hvis de kommer til skade eller bliver akut syge.

De nære akuttilbud skal hænge organisatorisk sammen med det øvrige sundhedsvæsen med mulighed for at trække på ressourcer og kompetencer fra de fælles akutmodtagelser, eksempelvis via telemedicinske løsninger. Samtidig skal de nære akuttilbud være tilgængelige for borgerne – både i forhold til afstand, infrastruktur og åbningstider. Endelig skal lægevagten integreres langt bedre i det samlede akuttilbud og bør indgå i det regionale akutsystems samlede organisation og ledelsesstruktur.

ANBEFALINGER

De nære akuttilbud skal indgå som en integreret del i et sammenhængende sundhedsvæsen.

Der skal etableres en døgnåben akuttelefon, så borgerne altid kan få akut hjælp, når egen læge ikke er tilgængelig.

Psykiatri

Alle regioner er i færd med at samle de psykiatriske sengepladser på færre enheder, blandt andet med henblik på at specialisere og opkvalificere behandlingsindsatsen. Ligesom i det øvrige sygehusvæsen hænger centraliseringen tæt sammen med udbygning af lokale behandlingstilbud til psykisk syge. I disse år behandles psykisk sygdom i stigende grad ambulant i lokalt forankrede behandlingsenheder såsom praktiserende (special)læger og distriktpsychiatriske ambulatorier.

De lokale tilbud skal øge psykiatriens åbenhed og tilgængelig for en patientgruppe, der ikke altid selv formår at opsøge behandling. Den lokale tilgængelighed handler bl.a. om, at borgerne, de praktiserende læger, lægevagten, kommunale medarbejdere, pårørende mv. kan komme i kontakt med psykiatrien døgnet rundt. Samtidig understøttes tilgængeligheden gennem udvikling af lokale, ambulante dagbehandlingstilbud og udgående/opsøgende teams.

Nære tilbud til bl.a. kronisk syge

I samarbejde med almen praksis og kommunerne vil regionerne sikre, at patienterne kan få en række ydelser i lokalområdet. Blandt andet kan et veludviklet samarbejde mellem sygehusene, de lokale praktiserende læger og kommunale sundhedscentre mv. give kronikere mulighed for at få tilbudt ambulante kontroller tæt på hjemmet. Udgående teams fra sygehusene til patientens eget hjem (eller *forlagt* ambulatorievirksomhed) er også muligheder, der vil blive anvendt. Derudover skal der i højere grad sættes på brug af telemedicin og telemonitorering.

ANBEFALING

Sygehusenes specialistkompetencer skal udnyttes bedre og sammenkobles med lokale tilbud, så der kan udvikles en række tilgængelige tilbud af høj kvalitet i patienternes nærmiljø.

ANBEFALING

Det tværsektorielle samarbejde i psykiatrien skal styrkes gennem Shared Care modellen, og udbygningen af de opsøgende, tværfaglige psykiatriske behandlingstilbud skal fortsætte.

Almen praksis

En væsentlig udfordring for regionerne er at sikre, at borgerne i særlige områder har mulighed for at være tilmeldt en lægepraksis. Udfordringen skærpes over de kommende år, hvor mange praktiserende læger vil gå på pension. På landsplan er der ikke mangel på praktiserende læger, men i særlige områder er der ofte problemer med at tiltrække læger.

De lokale lægehuse skal styrkes i rollen som borgernes nære indgang til sundhedsvæsenet. Regionerne ønsker blandt andet at fremme en praksisstruktur med store lægepraksis med mere praksispersonale, ligesom tilgængeligheden i almen praksis skal forbedres markant. Samtidig skal almen praksis påtage sig flere opgaver som f. eks. kontroller og kronikerbehandling. Hermed kan borgerne i højere grad få klaret deres behov for sundhedsydelse i deres lokale lægehus frem for at skulle køre på sygehuset.

Regionerne arbejder målrettet på at skabe løsninger på de lokale lægedækningsproblemer. Blandt andet indgår regionerne aftaler med de praktiserende læger om at påtage sig flere patienter. Alternativt har nogle regioner oprettet vikarklinikker med ansatte læger, der kan tage sig af patienter, der står uden en praktiserende læge.

ANBEFALING

Alle patienter skal have mulighed for at være tilmeldt en praktiserende læge.

Lægemangel på sygehusene

Mangel på speciallæger er et generelt vilkår i sundhedsvæsenet. Manglen varierer fra speciale til speciale, og som tommelfingerregel stiger antallet af ubesatte speciallægestillinger, jo længere man bevæger sig væk fra de store byer og universitetssygehusene.

Over de kommende år vil mange speciallæger gå på pension, og det samlede antal speciallæger falder. Rekrutteringen af yngre læger – læger under videreuddannelse til speciallæge – viser geografiske forskelle. En betydelig del af de ubesatte stillinger er lokaliseret på de sygehuse med relativt lang afstand til universitetsbyerne. På de berørte sygehuse/afdelinger medfører de ubesatte stillinger udfordringer for driften.

ANBEFALING

Regionerne og sygehusene skal sørge for attraktive arbejdspladser og gode uddannelsesmiljøer i alle dele af landet for at tiltrække de yngre læger og udnytte den brede uddannelseskapacitet, der findes.

Bilag

Hvad er Udkantsdanmark?

Der er forskellige definitioner af, hvad Udkantsdanmark er. Begreber som udkant, yderområde og landdistrikt bruges i flæng for at beskrive de områder, der ligger uden for de store byer.

EU's strukturfondes definition af yderområder i Danmark:

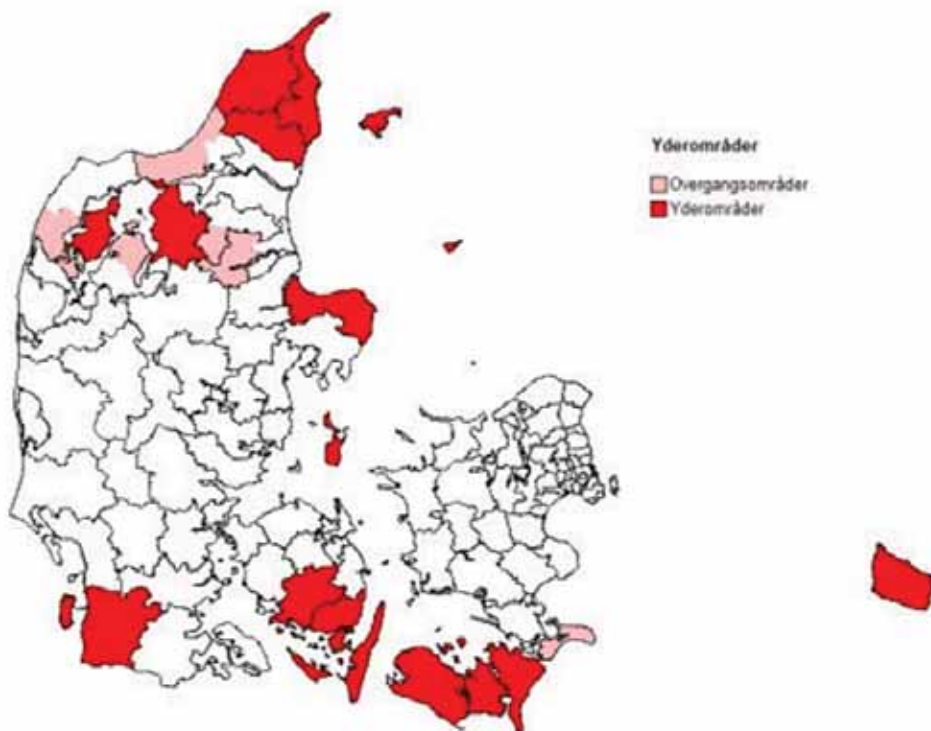
I forbindelse med fordelingen af EU-strukturfondsmidler 2007-2013 er yderområderne afgrænset som de kommuner, der opfylder følgende kriterier:

- **Lav erhvervsindkomst.** Kommunens erhvervsindkomst pr. indbygger er under 90 pct. af landsgennemsnittet (gennemsnit for 2001-2003).
- **Svag befolkningsudvikling.** Kommunen har oplevet et fald i befolkningstallet eller under halvt så stærk tilvækst som landsgennemsnittet i perioden 2000-2005.

I alt 16 af de 98 kommuner opfylder disse kriterier. Herudover er de 27 småøer under Sammenslutningen af Danske Småøer udpeget som yderområder.

I strukturfondsregi er der desuden udpeget nogle såkaldte overgangsområder. Det er Mål 2-kommuner fra perioden 2000-2006 og yderområder omfattet af den regionale vækststrategi fra 2003, som ikke er omfattet af den nye yderområdeafgrænsning. Der bor i alt ca. 95.000 personer i overgangsområderne.

Figur 8: Yderområder i Danmark iflg. EU's strukturfonde

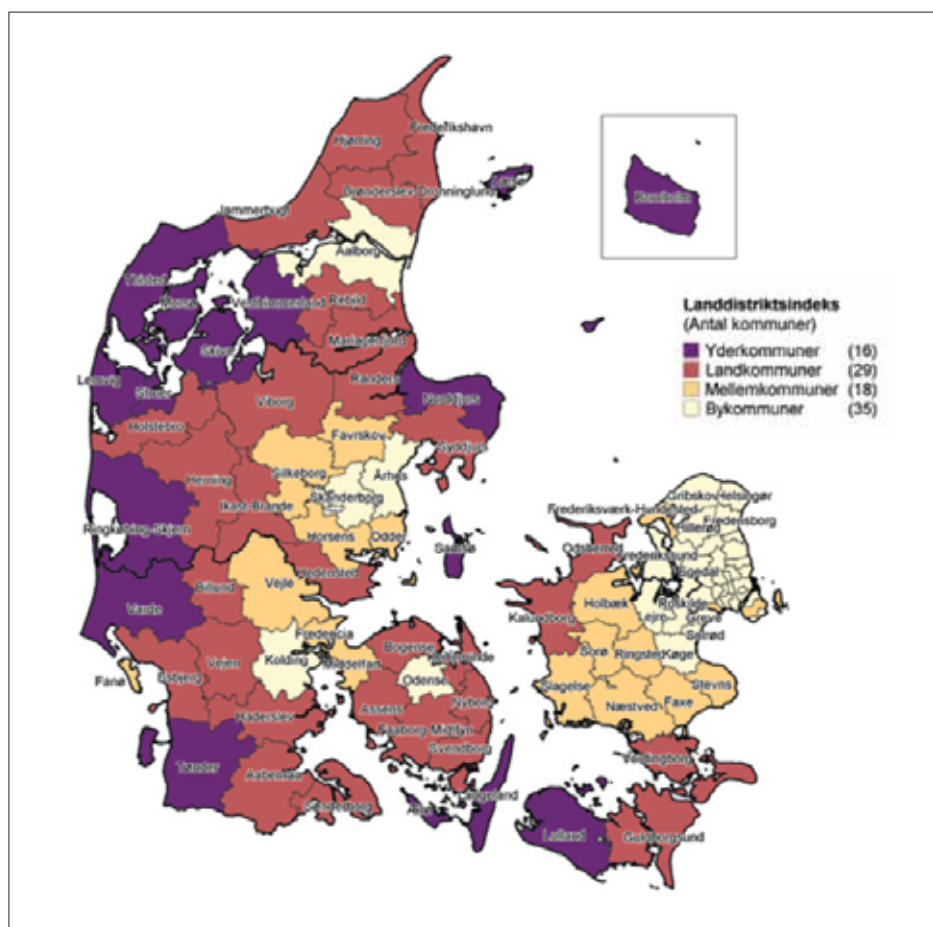

Fødevareministeriets definition i EU's Landdistriktsprogram

Med udgangspunkt i den nye kommunale struktur pr. 1. januar 2007 inddelte Fødevareministeriet de 98 kommuner i fire klasser: By-, yder-, land- og mellemkommuner. Inddelingen blev til på baggrund af et klassifikationssystem, der er udarbejdet sammen med Danmarks Jordbrugsforskning, og som er baseret på 14 forskellige indikatorer.

Klassifikationssystemet medfører, at der er klassificeret 16 yderkommuner, 29 landkommuner, 18 mellemkommuner og 35 bykommuner i Danmark.

Figur 9: Fødevareministeriets landdistriktsindeks

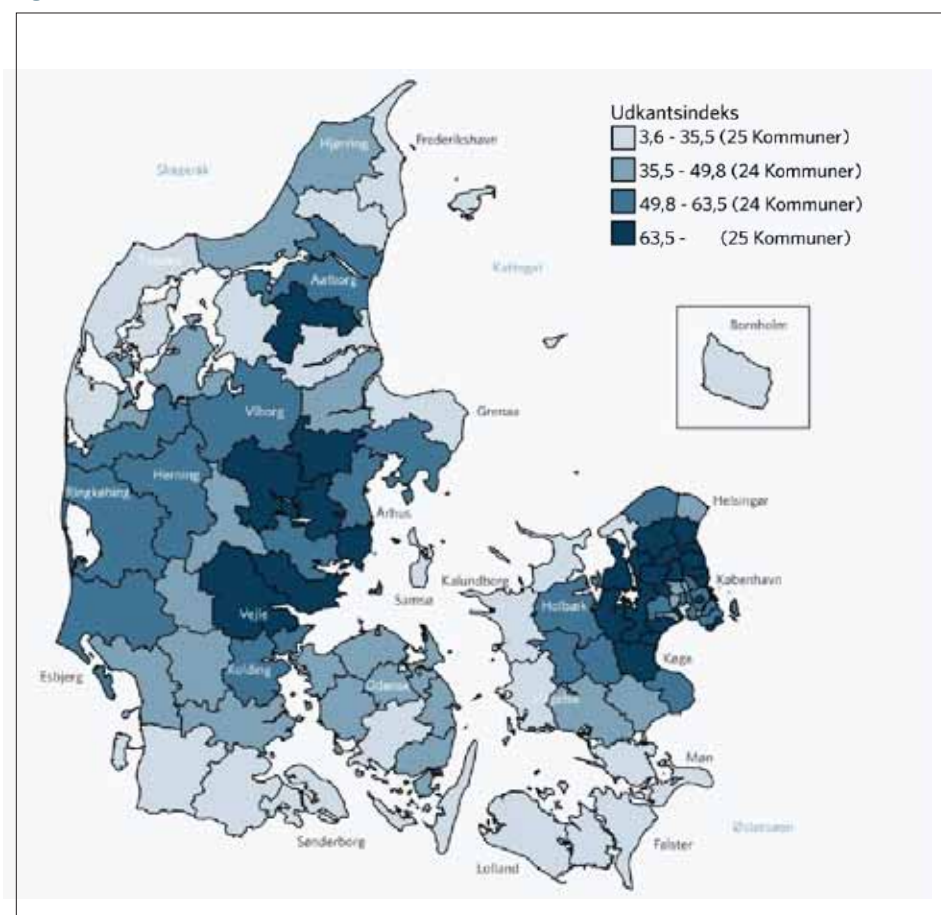
Kilde: Landdistriktsredegørelsen 2009

Arbejderbevægelsens Erhvervsråds velfærdsindeks

Arbejderbevægelsens Erhvervsråd har i en analyse udarbejdet et velfærdsindeks for hver kommune i Danmark. Velfærdsindekset er en sammenvejning af fem forskellige parametre inden for indkomst, arbejdsmarked, uddannelse, sundhed og demografi i hver kommune. Samlet angiver velfærdsindekset, hvilke kommuner i Danmark der er godt stillet, og hvilke kommuner der er dårligt stillet.

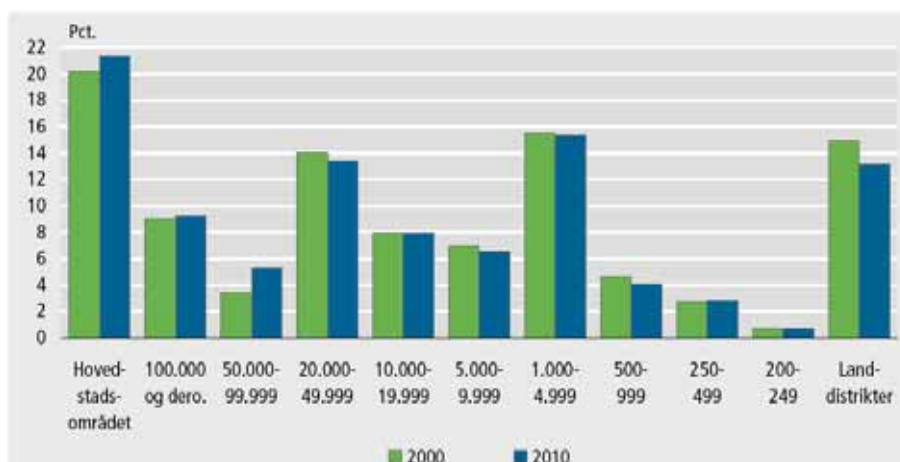
Et danmarkskort over velfærdsindikatoren viser, at der er tre områder i Danmark, som klarer sig dårligst: Nordjylland, Vestsjælland samt hele det sydlige Danmark fra Tønder i sydvest til Falster i sydøst.

Figur 10: Landkort over velfærdsindeks

Kilde: Arbejderbevægelsens Erhvervsråd, maj 2010

Figur 11: Befolkningen fordelt efter bymæssighed i pct.

Kilde: Nyt fra Danmarks Statistik, nr. 160, 15. april 2010

Figur 12: Befolkningen fordelt efter bymæssighed i tal

	Antal byområder		Antal indbyggere		Indbyggere i pct. af hele befolkningen		Indbyggere i pct. kumuleret	
	2009	2010	2009	2010	2009	2010	2009	2010
Hele landet	1 448	1 437	5 511 451	5 534 738	100,0	100,0	100,0	100,0
Hovedstadsområdet ¹	1	1	1 167 569	1 181 239	21,2	21,3	21,2	21,3
Byområder i øvrigt med:								
100.000 indbyggere og derover	3	3	500 040	511 531	9,5	9,2	30,6	30,6
50.000-99.999 indbyggere	5	5	290 288	292 603	5,3	5,3	35,9	35,9
20.000-49.999 indbyggere	21	23	704 567	741 060	12,4	13,4	48,3	49,3
10.000-19.999 indbyggere	32	32	445 425	442 028	8,1	8,0	56,4	57,2
5.000-9.999 indbyggere	53	52	377 839	364 310	6,9	6,6	63,2	63,8
2.000-4.999 indbyggere	182	177	555 667	541 944	10,1	9,8	73,3	73,6
1.000-1.999 indbyggere	208	217	294 879	306 000	5,4	5,5	78,7	79,1
500-999 indbyggere	333	315	236 045	223 153	4,3	4,0	83,0	83,2
250-499 indbyggere	430	438	151 859	154 775	2,8	2,8	85,7	86,0
200-249 indbyggere	180	174	40 557	39 122	0,7	0,7	86,5	86,7
Byområder	1 448	1 437	4 764 735	4 797 765	86,5	86,7	.	.
Landdistrikter	.	.	739 464	728 882	13,4	13,2	.	.
Uden fast bopæl	.	.	7 252	8 091	0,1	0,1	.	.

¹ Hovedstadsområdet omfatter København, Frederiksberg, Albertslund, Brøndby, Gentofte, Gladsaxe, Glostrup, Herlev, Hvidovre, Lyngby-Taarbæk, Rødovre, Tårnby og Vallensbæk kommuner, dele af Ballerup, Rudersdal og Furesø, samt Ishøj By og Greve Strand By.

Kilde: Nyt fra Danmarks Statistik, nr. 160, 15. april 2010

DANSKE
REGIONER

